

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'. (Εξάμηνο Β') * ΑΘΗΝΑ, 5 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1910 * ΑΡΙΘΜΟΣ 403

Ένας λαός υφώνεται ἅμα δείξῃ πῶς δὲ φάβεται τῆν ἀλήθειαν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΙΩΤΗΣ. Αθηναϊκά γράμματα.
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες τοῦ Γερουδίου (τέλος).
PIERRE BAUDRY. Crépuscule (μετάφραση).
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά : Δελικατερίνης — Βώκος — Ποριώτης.
Ο ΝΟΥΜΑΣ. Θέματα γιά συζήτηση.
Π. Φ.Α. Σημειώματα (ἀπάνου στὴν « Ἀπόκριση » τοῦ κ. Κ. Χατζόπουλου).
ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Ένα παραθύρι.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Φίλος πού ζεῖ σὲ Ἐξωτερικὸ καὶ πού πάντα μὲ προσοχὴ καὶ μὲ σέβας ἀκούει τὴ γνώμη του, γιὰ τὸ ξέρουμε πῶς ἡ γνώμη αὐτὴ βγαίνει ἀπὸ βαθιὰ παρατήρηση καὶ εἶναι πάντα καλοζυγισμένη, μᾶς γράφει τάκολουθα :

« Ἐπρεπε ὁ « Νουμάς » νᾶχει κάποιες πολιτικὲς ἀρχές πού νὰ συζητῆ σοβαρὰ καὶ ταχτικά. Νά,

« 1) Φιλοβασιλικὰ αἰσθήματα, γιὰ τὴν ἀηδιάζουν τὴν Ἐβρώπη, δταν φερνόμαστε χωριάτικα πρὸς τοὺς βασιλιάδες πού μᾶς ἔβγαλαν τόσες φορές ἀπὸ τὴ λάσπη.

« 2) Πειθαρχία σὲ στρατὸ καὶ στόλο. Χωρὶς πειθαρχία εἶναι ἀρματωμένοι ὄχλοι, δηλαδὴ χειρότεροι καὶ πιδ ἐπικίντυνοι παρὰ ἂν δὲν ὑπαρχαν.

« 3) Ὑπουργοὶ ὄχι βουλευτάδες. Οἱ Τοῦρκοι ἔτσι σὲ 1 1)2 χρόνος πολιτίστηκαν. Τώρα οἱ ὑπουργοὶ χάνουν τὸν καιρὸ τους σὲ ραδιουργίες καὶ ρουσφέτια.

« 4) Ὑπουργεῖο ἀπὸ Μπενάκη, Στρέιτ, Πασπάτη, Τζιρό. Οἱ σημερνοὶ πολιτεφτάδες δὲν ξέρουν νὰ μοιράσουν διὰ γαϊδάρων ἄχερα. Ὁ τόπος χρειάζεται ἔργανισμὸ κι' οἱ τέσσερεις πού εἴπαμε μποροῦνε νὰ τὸν ἔργανίσουν.

« 5) Δικαστήρια σωστά. Τὰ μισὰ ἀπ' ὅτι ἔχουμε τώρα μὲ διπλοὺς μιστοὺς. Δικαστὴς νὰ μὴ γίνεταὶ ἂν δὲ χρημάτισε ἐνεργὸς δικηγόρος δέκα χρόνια.»

Αὐτὰ μᾶς γράφει ὁ φίλος πού ζεῖ σὲ Ἐξωτερικὸ. Ἵσως ἀπὸ μακριὰ φαίνονται τὰ πράματα καλύτερα καὶ μπορεῖ ὁ φίλος νᾶχει δίκιο σὲ ὅλα ἢ καὶ σὲ μερικά. Ἵμεῖς δημοσιεύουμε πρόθυμα τὴ γνώμη του κι ἂς ἔρθει ὅποιος θέλει νὰν τὴ συζητήσῃ. Ὁ « Νουμάς » εἶναι λεύτερο βήμα. Δὲν ἐπιθάνει γνώμες. Συζητῆ. Κι ἀπὸ τὴ συζήτηση, τὸ ξέρει, βγαίνει πάντα ἡ καλύτερη καὶ ἡ σωστότερη γνώμη. Σήμερα, μὲ τὸ γράμμα πού δημοσιεύουμε παραπάνου, πέντε θέματα παρουσιάζονται γιά συζήτηση. Κι ὅλα τους σπουδαῖα. Κι ὅλα τους ἀγγίζουμε στὰ πιδ σοβαρὰ σημάδια τὴ σημερινὴ μας κατάσταση. Ἵς τὰ προσέξουμε λοιπὸν κι ἂς τὰ συζητήσουμε. Ἵμεῖς ὅποια γνώμη, δικιολογημένη ὅμως πάντα, μᾶς σταλθεῖ, θὰν τὴ δημοσιέψουμε. Εἴτε συμφωνεῖ μὲ τὰ παραπάνου, εἴτε ὄχι. Ὅτι δηλώσαμε ἄλλοτε, σὰ συζητιότανε στὶς στῆλες τοῦ « Νουμά » τὸ σοσιαλιστικὸ ζήτημα, τὸ δηλώνουμε καὶ σήμερα : Οἱ συντάχτες τοῦ « Νουμά » μπορεῖ νᾶχουν κι αὐτοὶ τὴν ἀτομικὴ τους γνώμη γιά τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ κάθε λογῆς ζητήματα, μὰ ὁ « Νουμάς », ὡς σύνολο, νὰ ποῦμε, ὡς ἀντιπροσωπεύοντες δηλ. ὅσους ἀγωνίζονται κάτου ἀπὸ τὴ σημαία τῆς γλωσσικῆς ξαναγέννησης, δὲν μπορεῖ νᾶχει ὀρισμένες πολιτικὲς ἀρχές, ἀφού ὁ κάθε συνεργάτης του, κι ὁ κάθε ἀναγνώστης του ἀκόμα, εἶναι λεύτερος νὰ ὑποστηρίξει ἀπὸ τίς στῆλες του τὴ γνώμη του καὶ νὰ κηρύξει τίς ἀρχές του.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

CRÉPUSCULE

Un immense chemin séparait nos demeures
Qui s'élevaient naguère en des pays distants :
Or, voici que l'Amour, ô miracle, effaçant
L'espace, les plaça si près, était-ce un leurre ?
Que nuit et jour je te voyais, et nuit et jour
Comme un baiser léger me frôlait ton haleine.
Mais, par un crépuscule obscur et triste et lourd,
Nos maisons comme alors redevinrent lointaines.
Le long chemin rempli de ronce et de chardons
Reparut et adieu ce qui faisait ma joie,
Maintenant le chemin, les chardons qui verdoient
Et la ronce à jamais séparent nos maisons.

ALKAIOS

Traduit du grec moderne par

PIERRE BAUDRY

ΕΝΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

«Τί θέλουν αὐτοὶ κάτου μαζεμένοι
κι ἄγρια φωνάζουν κ' ἔξω μὲ ζητοῦν ;»
ὁ βασιλιάς ρωτᾷ κ' οἱ καθισμένοι
γύρο κοιτιοῦνται μόνο καὶ σωποῦν.

Μὰ ἡ βουὴ δυνατότερα γρικιέται.
«Τί θέλουν, εἶπα ;» ξαναλέει μ' ὀρμὴ
ὁ ρήγας καὶ σκιαχτὰ τοῦ ἀπολογιέται
ἀπὸ τὴν ἄκρη μιὰ φωνή : «Ψωμί.»

— «Ψωμί ; Καὶ τὸ γυρέβουν ἀπὸ μένα !
Δὲν ἔχουν χέρια ;» — « Ἄκαμάτης λαός !
μουρμούρισ' ἕνας· κι ὁ ἄλλος δειλιασμένα
ξανάπε : «Ρήγα, ὁ τόπος μας στενός.»

— «Γι' αὐτὸ θέλω κ' ἐγὼ νὰ τὸν πλατύνω,
καὶ μὴ ἄλλο τίς πασιζῶ ὀλημερίς ;—
Στὸ μεγαλεῖο τοῦ τόπου μας τὸ πίνω !»
— «Βασιλιά μας, χιλιόχρονος νὰ ζεῖς !»

Καὶ τὰ ποτήρια ὑψώθηκαν· ἐσβήσαν
γλυκὰ στὴ σάλα οἱ κρουσταλλένιοι ἀχοί.
Μὰ οἱ φωνὲς πάλι κάτουθε βούισαν :
«Ὁ βασιλιάς, ὁ ἀφέντης μας νὰ βγεῖ !»

Σιγὴ ξανά μέσα στὴ σάλα ἀπλώθη,
τὸ βασιλιά ὄλοι κοίταξαν δειλά.
«Νὰ τοὺς σκορπίσουν !» εἶπε καὶ σηκώθη
καὶ βγήκε· καὶ οἱ ἄρχοντοι ὄλοι κοντά.

Στὸν κῆπο κάτου ἀνάδεβε τᾶγέρι
μύριους κλώνους, χιλιάδες μυρουδιές·
ἡ βάρκα καρτεροῦσε νὰ τοὺς φέρει
σὲ πῶ ὄμορφες ἀντίκρυ ἀκρογιαλιές.

«Ἀχάριστοι, ταραζέτε τὴν ὥρα
ποῦ ὁ ἀφέντης σας ζητᾷ νὰναπαντεῖ.
Γιὰ σᾶς κοπιᾷζει τόσα χρόνια τώρα,
γιὰ νὰ κάμει τὴ χώρα σας τρανή.

Ντροπή, λαέ ! τί θέλεις μαζεμένος— ;»
Στοῦ παλατιοῦ τὴν ἔξω πόρτα ὀρθὸς
ἔτσι ἔκραξ' ἕνας στὰ χρυσὰ ντυμένος.
«Ψωμί ! ψωμί !» τὸν ἔκοψε ὁ λαός.

— «Ψωμί ! Ἄπ τὸ βασιλιά τὸ καρτεράτε ;
Τὰ χωράφια τὸ δίνουν τὸ ψωμί.»
— «Τὰ χωράφια σεῖς λίγοι τὰ κρατᾶτε !—
Ὅσα μᾶς μείναν τᾶπνιξε ἡ βροχὴ !—

Τᾶκαψ' ὁ λίβας !— Ἄλλο δὲν καρτίζουν.
Πεινᾶμε· γδύμνια δέρνει τὰ κορμιά !»
βραχνὰ βαραὶ χίλιες φωνὲς βουῖζουν.
— «Σκορπιστήτε ! Μὴ θέλετε μὲ βιά

Νὰ σᾶς σκορπίσουν !» ὁ ἄρχοντας προστάζει
καὶ φέβγει μὲ ματιὰ γεμίτη ὀργή.
— «Ἢ πείνα, ἢ δυστυχιά δὲ σᾶς παραῖζει ;
Λεηθῆτε μας ! Δὲν εἶστε χριστιανοί ;»

Βογγᾶ ὁ λαός· κι ἄλλος τὰ χέρια δένει,
ἄλλος πέφτει στὴ γῆς γονατιστός.
Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ πλήθος ξάφνω βγαίνει
κι ὀρθὸς ἀγνάντια στένεται ἕνας νιός.

Ἢ ὄψη του χλωμὴ, αὐστηρή· τὸ μάτι
σὰν ἀπόκοσμη λάμψη τοῦ φωτᾶ·
σὰ χίτη λιονταριοῦ μακριά, στὴν πλάτη
τοῦ χύνονται τὰ ὀλόμαυρα μαλλιά :

«Ἀπάνω ! ὀρθοὶ ὄλοι ! Ἄλλοίμονό του, χάρη
ποῦ ἀπ τὸ ληστή, τὸν τύραννο ζητεῖ
καὶ τὸ δικό του δὲ γυμᾶ νὰ πάρει
καὶ τὴν πόρτα δὲ σπᾶ, σὰ δὲν τοῦ ἀνιεῖ !»

Μούγγρισε ἀπάνω ὑψόνοντας τὸ χέρι
καὶ βροντερὴ τοῦ ἀντήχησε ἡ λαλιά—
καθὼς στὸ λόγγο ὅταν κοπεῖ τᾶγέρι,
ὄμοιο στὰ πλήθη ἀπλώθη σιγαλιά.

«Κανένας δὲ σαλέβει ; Μὲς στὸ στήθος
δὲ νιόθει ἀντρίκιο τὴν καρδιά κανεῖς ;
Μπροστὰ σ' ἔναν καὶ τρέμει τόσο πλήθος ;»
Σκιαχτὰ μπρός του ἀναδεύτηκαν δυοτρεῖς,

Καὶ κάπιοι ἀνασηκώθηκαν πῶ πέρα
καὶ γύρο του μαζεύτηκαν δειλά
κάπια κεφάλια νιά· καὶ τὸν ἀέρα
γεμίσαν οἱ φωνές : «Στὸ βασιλιά !»

«Ποιὸ βασιλιά ;» ἀγριεμένα ὁ νιὸς βρουχήθη.
— «Τὸν ἄρχοντά μας ! Θέλομε νὰ βγεῖ,
τὸν πόνο μας νὰ δεῖ», βούισαν τὰ πλήθη.
— «Ποιὸν ἄρχοντα ; Ἄρχος εἶσαι μόνο ἐσύ !

Εὔπνα μονάχα ἀπ τὰποκοίμισμά σου,
μὴ σκίβεις, λεημοσίνες μὴ ζητᾶς !
Τρίξε τὰ δόντια, ἀγρίεψε, ἀνταριάσου,
σπάσε ὄπιο μπρός σου μπόδισμα ἀπαντᾶς !

Ρέχνε ὅ,τι κόβει τὴν ὀρμὴ σου, χίμα
σὰν ἀκράτητη θάλασσα πλατιά·
καθ'ἄλλο μεγαλεῖο μπροστὰ σου τρίμμα
ἄς πέσ' ἀπ τὴ γερὴ σου τὴ γροθιά.

Αιώνες δὲν ἀπόστασες νὰ γέρνεις
σὺν τὸ νωθρὸ τὸ βώδι στὸ ζυγὸ,
νὰ σοῦ θερίζουν ἄλλοι ὅ,τι σὺ σπέρνεις,
ἀργοὺς νὰ θρέφεις στάζοντας ἰδρῶ ;

Χίνοντας αἷμα σὺ νὰ τοὺς πλουταίνεις,
νὰ τοὺς ὑψώνεις σκύβοντας στὴ γῆ·
κ' ἐσὺ νὰ λαχταρᾷς, νὰ μὴ χορταίνεις
καὶ τὸ πικρὸ σου, τὸ ξερὸ ψωμί !»

« Πικρὸ ψωμί ! ξερὸ ψωμί ! » ξεχύθη
κρουγὴ βραχνή, βουὴ βαριά, βαθιά,
σὰ νὰ στενάξουν χίλια μύρια στὴθι
ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πέρατα πλατιά.

Καὶ μ' ὀλόρθο κορμὶ τὸ πιλικαίρι
στὴν πλάτη ἢ χήτη ἀνέμισε χυτή :
« Ἦρθε ὁ καιρὸς », ξανάκραξε, « νὰ πάρει
τὸ δίκιο του καθένας στὴ ζωὴ !

Τὸ δίκιο αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ ζητιανέβουν·
μὲ τὸ κεφάλι ἀπάνω τὸ ζητοῦν
καὶ μὲ τὸ χέρι ὑρθὸ τὸ διαμεντέβουν,
τὰρπάζουν μὲ βιά ἀπ' ὅπιους τὸ κρατοῦν.

Τὴν πόρτα ἂν δὲν ἀνιῖ τὴ σπᾶν σᾶς εἶπα·
τί στέκεστε ; τί γέρνετε σκυφοί ;
Λαεὶ σπλάβε, δειλέ, ἀνανιώσου, χτύπα
καὶ κέρδεσε μονάχος τὸ ψωμί.

Ἰερὴ φωτιά ὅπιοι μέσα τὸν πυρόνει
καὶ τὴν φωνὴ τοῦ πνίγουν τὰ δεσμά,
ζοντά μου ! Κάτου ἄς πέσει ὅ,τι σηκώνει
γαῦρο κεφάλι ἀνάνια μας ! Μπροστά !»

Καὶ μὲ ματιὰ ἄγρια, ἄγρια πυρωμένη
ὄρμησε. Ἀκολουθῆσαν λιγοστοί,
περσότερα παιδιὰ· τὸ πλῆθος μένει
βουβό, μαρμαρωμένο τὸν θωρεῖ.

Πῶς στάκρογιαλί ἓνα κῆμα μονάχο
ἀπ' τὰ μάκρη φερμένο φουσκοτό,
ὄρμα νὰ ρίξει σύντριμμα τὸ βράχο
καὶ ξάφνω σβήνει μ' ἓναν κούφιο ἀχό,

Ἔτσι καὶ ὁ νιὸς σταμάτησε γυρνώντας
κατὰ τὸ πλῆθος θλιβερὴ ματιὰ :
« Δὲν ἀνυσαίνει », ρώτησε βογγώντας,
« στὰ στῆθι κανενὸς γερὴ καρδιά ;

Σᾶς τὴν ἔχ' ἢ σπλαβιά τόσο ἀρρωστήσει,
κάθε ἀναφτέρωμα ἔλειψε ἀπὸ σᾶς ;
Τὰ σίδερα, λαεὶ, ἔχεις συνειθίσει,
τὴ λεημοσύνη μόνον λαχταρᾷς ;

Ξέρει τὸ δάκρυ μοναχὰ τὸ μάτι ;
Νὰ τὸ φλογίσει δὲν μπορεῖ ἢ ὀργή ;
Τὸ σκύψιμο γνωρίζει μόνον ἢ πλάτη ;
Τὸ χέρι δὲν τολμᾷ νὰ σηκωθεί ;

Ντροπὴ, γενιὰ νεκρὴ, ξεφυλισμένη,
σὰ σεραπετὸ νὰ σέρνεις τὴν κοιλιὰ,
νὰ σὲ πατοῦν κ' ἐσὺ εὐχαριστημένη
τὴ φτέρνα νὰ φιλεῖς τοῦ σὲ πατᾶ.

Ντροπὴ νὰ γλήφεις τίπρωγο τὸ χέρι,
ζωὲς νὰ θρέφεις ἄχρηστες, λαεὶ,
νὰ προσκυνᾷς ἀρχόντους καὶ ἄς μὴν ξέρει
ὁ κόσμος ἄλλον ἄρχοντα ἀπὸ σέ !»

Εἶπε καὶ γύρο ἀντάρισμα βουίξει,
ἀχὸς σκορπᾶ πλατιά σὰ στεναγμός.
— « Ὁ κόσμος μοναχὸ ἄρχοντα γνωρίζει
ἐκεῖνον ποὺ διώρισε ὁ θεός »,

Ξάφνω φωνὴ πίσω ἀπ' τὸ νιὸ βροντάει
καὶ ἀστράφτουν γύρο τὰ γυμνὰ σπαθιά :
« Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ ἀδιάντροπα πλαναίνει
τοὺς πιστοὺς τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ ; »

— « Ἐνας πιστὸς σὲ νόμο πῶς μεγάλο,
σὲ δύναμη στὸν κόσμον πῶς τρανὴ ! »
— « Ἐδῶ ὁ τόπος δὲν ξέρει νόμον ἄλλο
παρὰ τοῦ βασιλιᾶ τὴν προσταγὴ »,

Εἶπ' ὁ ἄρχοντας, « καὶ αὐτὴ εἶνε— » στὸ νόημά του
ὁ νιὸς ἐκλείσθη μέσα στὰ σπαθιά.
Οἱ μαζεμένοι πρὶν ὀλόγυρά του
μέσα στὸ πλῆθος σκόρπισαν γοργά.

« Δές, ἔτσι τὸ ψωμί, λαεὶ, σοῦ δίνουν ! »
τινάζει ἄγρια καὶ φωνάζει ὁ νιὸς.
Τὸ στόμα του βαριὲς χτυπιὲς τοῦ κλείνουν,
κάτου : « Ψωμί, ψωμί ! » βογγᾶ ὁ λαός.

« Σκορπίστε τους ! » ὁ ἄρχοντας προστάζει,
καὶ στοὺς γονατισμένους τὰ σπαθιά
χυμοῦν, χτυποῦν τυφλά· τὸ αἷμα στάζει,
γομιίζουν τὸν ἀέρα βογγητά.

Τὸ δροσερὸ ἀνοιξιάτικον ἀέρα,
ποὺ λουσομένο σὲ μύριες μυρουδιὲς
τὸ βασιλιὰ καὶ τοὺς ἀρχόντους πέρα
σὲ πῶς ὁμορφες τοὺς φέρνει ἀκρογιαλιές.

« Κάθ' ἄεργο, ζητιάνο, κλέφτη, ἀλήτη
γύρο ἀπ' τὴ χώρα ἔχει μαζέψ' ἐδῶ,

ἀπὸ καλῆς γύρισε σὲ σπίτι
κ' ἐρέθισε τὸν κόσμον τὸ φτωχό!

Ὅποιον πεινᾶνε κι ὅποιον γυμνητέβουν
τοὺς ἀναψε τὰ λίγα τὰ μυιά,
τοὺς εἶπε ἂν δὲν τοὺς δίνουνε νὰ κλέβουν
καὶ νὰ σκοτόνουν ὅποιον βροῦν μπροστά.

Νὰ γδένουν ὅσους πλούτισαν μὲ κόπο,
κάθε ἄρχοντα κι ἀφέντη νὰ χτυποῦν,
νὰ κάψουν, νὰ ρημάξουνε τὸν τόπο,
νὰ ρίξουν τὶς ἀρχὲς τοῦ κυβερνοῦν.

Νὰ κάμουν μετερίζι κάθε δρόμο,
κι ἀρματωμένοι νὰ χυθοῦν παντοῦ
σκοτόνοντας, σκορπίζοντας τὸν τρόμο
στὰ πλήθη τοῦ πιστοῦ σου τοῦ λαοῦ.

Κ' ἔτσι τοὺς ἔφερε ἄγριος, ἀφρισμένος
ἐδῶ ἴσα μὲ τὸ θρόνον σου μπροστά
καὶ χύμησε σὺν τίγρης μανιωμένος
νὰ βάλει στὸ παλάτι σου φωτιά.

Καλοῦσε τὸ λαὸ νὰ τὸν βοηθήσει,
τὸν ἐκράζε μαζί του νὰ χυθεῖ·
δὲν ἄφισε τρανὸ νὰ μὴν τὸ βροῖσει,
καὶ τὴν πατρίδα ἀρνήθη τὴ ἱερή.

Τὴν ἀρχοντιά φοβέριξε θὰ πνίξει,
δὲ σεβάστηκε μήτε τὸ θεό,
καὶ τὸ πιὸ μέγα : τόλμησε νὰ γγίξει.
τὸ σεβαστὸ ὄνομά σου, τὸ ψηλά.

Πρόσταξε, βασιλιά, τί θεὸς νὰ γένη! »
— «Νὰ κρεμαστεῖ! » μὲ μιὰ εἶπανε φωνή
οἱ τριγύρω στὸ ρήγμα καθισμένοι.
Μὰ σκυμένος ὁ ρήγας δὲ μιλεῖ.

— «Ἐνας ἀλήτης ἀπ αὐτοὺς ποὺ ζοῦνε
συμπόντας καὶ κεντώντας τὸ λαὸ
ὅσα ἔχει ἀπ τὸ θεὸ νὰ μὴν τὰρκοῦνε,
καὶ τοῦ κηρύχουν ἄγριο σηκωμό.

Καὶ ρίξιμο καὶ σύντριμμα ὅσων στέκουν
βαλτὰ ἀπ τὸν οὐρανὸ τόσο σοφά,
καὶ στὸ φτωχό του νοῦ τὸ μῦθο πλέκουν
πὼς ἀδικιὰ τὸν κόσμον κυβερνᾷ.

Μέγας κίντυνος εἶνε τέτιοι πλάνοι·
ποὺ τοὺς σαρόνει ἀπ τὴ θεωρία τῆς γῆς,
γιὰ τὸ καλό της ἔργον μέγα κάνει.
Βασιλιά, νὰ προστάξεις μὴν ἀργεῖς! »

«Νὰ κρεμαστεῖ! » ἢ ἀρχοντιά καὶ πάλι κράζει,
μὰ ὁ βασιλιάς πάντα σκυφτὸς σιωπᾷ.

Κι ὁ πρῶτος ξαναλέει : «Μὴ σὲ τρομάζει
ὅ,τ' ἐδῶ σοῦ ζητοῦμε, βασιλιά!

Ἐνας ἀγύρτης θέλησε νὰ ρίξει
ὅ,τ' οἱ πατέρες ἔστησαν τρανὸ·
τὸ θρόνον σου ἀποκότησε νὰ γγίξει,
νὰ βάλει πιὸ ψηλά σου τὸ λαὸ.

Ἄν ἢ τόλμη ἀτιμώρητη τοῦ μείνει,
στοχάσου τί μπορεῖ αἴριο νὰ γενεῖ!
Ὅ,τι στεριώθη μ' αἶμα δὲν τὰφίρει
ἀπὸ δούλους κανεῖς νὰ πατηθεῖ.

Βασιλιά, μὴ διστάξεις νὰ προστάξεις,
προστάξει μὲ τὸ στόμα σου ὁ θεός,
ποὺ σ' ἔχ' ἐδῶ σταλμένον νὰ φυλιάξεις
ὅ,τι τρανὸ ἔχει θεμελιώσει αὐτός.

Τὸ ἔργον χρόνια ποὺ ἀκλουθᾷς μὲ κόπο
λαμπρότερον στὸν κόσμον νὰ στηθεῖ,
τὸ θρόνον σου νὰ ὑψώσεις καὶ τὸν τόπο,
νὰ κάμεις τὴν πατρίδα μας τρανή! »

Κ' ἔγνεψε ὁ βασιλιάς

Τὴν ἄλλη μέρα,
σὰ φάτισε ἢ αὐγὴ τὸν οὐρανὸ,
τὸ κορμὶ τοῦ νιοῦ σειοῦνταν στὸν ἀέρα,
στοῦ πλατάνου τοὺς κλώνους κρεμαστό.

Νεκρὴ χήτη στὶς πλάτες ἀπλωμένα
τὰ μακρὰ κατὰμαυρα μαλλιά,
τὰ μάτια ἄγρια κοιτάζουν πεταγμένα,
φριχτὴ τρομάζει, μελανὴ ἢ θωριά.

Καὶ μέρες κρεμαστὸς ἐκεῖ γιὰ τρόμον
νὰ μένει ἔχει προστάξει ὁ βασιλιάς.
Κάθε πιστὸς ἀλλάξει ἐκεῖθε δρόμον,
«Προδότη», λέει, «καλὰ νὰ τὰ τραβᾷς.»

Σὺν ἄνομον καθέναν τὸ κοιτάζει
ὡς σειέται στὸν ἀέρα τὸ κορμὶ,
καὶ μόνο καμιάς κόρης δάκρυ στάζει :
«Κρῖμα σὲ τόση νιότη εὐγενική! »

Καὶ παρέκει στὸ δρόμον μιζεμένος
σ' ἓνα βῆμα ὀλοτρόγυρα ὁ λαός,
ἀχνὸς γρικᾷ, βουβὸς καὶ τρομασμένος
πὼς μιλεῖ ἓνας τῆς χώρας διαλεχτός.

«Αὐτὴ εἶν' ἢ μοῖρα καθενὸς προδότη
(παράδειγμα, λαέ, νὰ σοῦ γενεῖ!)

πὸν τὸν στέλνουν τῆς κόλασης τὰ σκότη,
νάρθει νὰ σοῦ μολέψει τὴν ψυχή.

Κι ἀνάντια σ' ἐκεινοὺς νὰ τὴ γυρίσει,
πὸν ἀρέντες μας τοὺς ἔβαλε ὁ οὐρανός,
τὴν ἔχτρα στὴν καρδιά νὰ σοῦ φουσήσει
σ' ὅ,τι νόμος τοῦ κόσμου εἶνε τρανός.

Ἐκεῖνος πὸν τὰ πάντα ἔχει πλασμένα
μόνο μὲ μιὰ του δυνατὴ πνοή,
ὅπου τοῦ πρέπει βάζει τὸν καθένα,
ὅπου τοῦ ἀξίζει ἐκεῖ καὶ τὸν καλεῖ.

Αὐτὰ πὸν γύρο βλέπετε δὲν τάχει
ἢ Μοῖρα ἔτσι ριχμένα στὰ τυφλά·
δὲ μᾶς ἦρθε φερμένος ὅπως λάχει
κι αὐτὸς πὸν τώρα ἐδῶ μᾶς κυβερνᾷ.

Μὰ τοῦ θεοῦ ἡ βουλή τὸν ἔχει βάλει
ἄξιο, ἀγαθό, τρανὸ καὶ δυνατό,
νὰ κάμει τὴν πατρίδα μας μεγάλη
καὶ τὸν παλιό μας νὰ συντρέψῃ ἔχτρο.

Λαέ, εὐτυχία τῆς χώρας δὲ λογιέται
τὸ χόρτασμα ὅσων κατοικοῦν σ' αὐτή,
τρανὸς εἶν' ὁ λαὸς ἐκὼς πὸν ἀρκεῖται
στὰ λίγα κι ἄλλους πόθους λαχταρεῖ.

Πὸν τὰ φθαρτὰ ἀγαθὰ δὲν τὸν δολόνουν,
κ' ἔτσι ποτὲ ἡ ψυχὴ του δὲν ξεχνᾷ
ἐκὰ πὸν μόνα τὴ ζωὴ σηκώνουν·
τὰ ἔργα τὰ τρανὰ καὶ δυνατὰ.

Κ' ἐσένα δῶ ὁ θεὸς σ' ἔχει σταλμένο
νὰ τοῦ πληρώσεις τὴν τρανὴ βουλή,
τὸν τόπο μας νὰ κάμεις ξακουσμένο,
τὴν πατρίδα μεγάλη, δυνατὴ.

Στοχάσου ποιὸς σοῦ δόθηκε μεγάλος
κόπος, ἀλλὰ καὶ δόξα εὐγενειά,
τῆς γῆς νὰ γένεις τρόμος καὶ καθάλλος
λαὸς σ' ἐσὲ νὰ σκύψει ταπεινά.

Λαέ, στοχάσου τί σὲ περιμένει,
γύρο πολλοὶ σὲ ζώνουν φτονεροί,
πρέπει νὰ πέσουν ὅλοι ντροπιασμένοι
οἱ μιαροὶ τῆς πατρίδας μας ὄχτροί.

Κι ὅλοι χάμου γυροὶ νὰ προσκυνήσουν
τὸ βασιλιά μας τὸν τρανὸ βαθιά,
κι ὅλα τῆς γῆς τὰ πέματα νὰ ἠχήσουν·
Δόξα στὸν ἀντριωμένο βασιλιά!»

— «Δόξα στὸ βασιλιά!» ἔκραξε κοντὰ του
«Δόξα στὸ βασιλιά!» κάπια λαλιά,

«Δόξα στὸ βασιλιά!» τὸ πῆραν κάτου
τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ μακριὰ πλατιά.

«Δόξα στὸ βασιλιά πὸν θουσιάζει
γιὰ μᾶς τὴν ἀκριβὴ του τὴ ζωὴ,
ἀνάξιος ὁ λαὸς πὸν κοπιάζει
πὼς νὰ χορτάσει μόνο τὸ ψωμί.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶν' ἐδῶ σταλμένοι
γιὰ τὸ ψωμί μονάχα ἀπ τὸ θεό,
πλατιά, τρανὴ πατρίδα δοξασμένη
εἶνε τὸ πιὸ τρανύτερο ἀγαθό!»

— «Πλατιά, τρανὴ πατρίδα!» ξεφωνίζει
μπρὸς στὸ ρήτορα πάλι μιὰ λαλιά,
«Πλατιά, τρανὴ πατρίδα!» ὄλο βουίζει
πέρα τὸ πλήθος μακριὰ πλατιά.

«Καὶ μιὰ τρανὴ, πλατιά πατρίδα δίνει
στὸ λαὸ πιὸ περίσσο τὸ ψωμί,
τρανὴ, πλατιά ἢ πατρίδα γιὰ νὰ γίνει
πρέπει νὰ πέσουν γύρο μας οἱ ὄχτροί!»

— «Νὰ πέσουν οἱ ὄχτροί!» ξαναφωνάζει
στὸ ρήτορα κοντὰ τρανὴ λαλιά,
«Νὰ πέσουν οἱ ὄχτροί!» ἄγρια ξεσπάζει
τὸ κῆμα τοῦ λαοῦ μακριὰ πλατιά.

«Αὐτὸ θέλ' ἡ βουλή πὸν βασιλέβει
ψηλὰ καὶ κυβερνᾷ οὐρανὸ καὶ γῆ
καὶ στέλν' ἐδῶ τὸν ἕναν νὰ δουλέβει
κι ἄλλον ὅσους δουλέβουν νὰ ὀδηγεῖ.

Τὸ λόγο νὰ ρωτοῦμε ἐδῶ σταλμένοι
δὲν εἴμαστε καὶ χρῆος μας ἱερὸ
εἶνε στὸ ἔργο πὸν εἴμαστε βαλμένοι
νὰ κοπιᾶζομε δίχως βογγητό.

Ἄλλοι σκλάβοι, ἄλλοι ἀρέντες, ὡς μᾶς ἔχει
ἡ βουλή Του διορίσ' ἐδῶ στὴ γῆς.
Ἄλλοι σ' ἐκεῖνον πὸν μωρὰ παντέχει
πὼς θάλλάξει τὸ δρόμο τῆς ζωῆς.

Ἄλλοι σ' ὅπιον ὁ νοῦς του τὸ χωρέσει
τὸ θέλημα νάλλάξει τούρανου!»
Κ' ἔδειξε ὁ διαλεχτὸς κατὰ τὴ θέση
πὸν σειοῦνταν τὸ κορμὶ τοῦ ἀντάρτη νιοῦ.

— «Ἄλλοι του, ἄλλοι του!» ἀλάλαξαν τὰ πλήθη·
καὶ κράζει ὁ διαλεχτὸς πιὸ βροντερά·
«Ὅργη δεινὴ θεοῦ τὸν ἐκδικήθη
μ' αὐτὴν τὴν προσταγὴ τοῦ βασιλιά.

Χιλιόχρονο ὁ οὐρανὸς νὰ τὸν φυλάει
τοὺς προδότες βαριά νὰ τιμωρεῖ!»

— «Χιλιόχρονος ὁ ρήγας μας!» βογγαίει
σὰ θάλασσα ὁ λαὸς μὲ μιὰ φωνή.

Κ' ἡ βουὴ στὸ γαλάζιο φέβγει ἀέρι
καὶ σμίγει μὲ τὶς μύριες μυρουδιές,
ποῦ ἐφφαίνον βαισιλιὰ κι ἀρχόντους πέρι
σ' ὀλόχλωρο νησιὰ κι ἀκρογιαλιές.

Τοῦ κρεμασμένου μόνο ὡς νὰ σπιράζου
τὰ χεῖλη μὲ χιμόγελο πικρὸ,
μὰ τὰ μάτια ἄγρια, ἀσύλευτα κοιτάζουν
πρὸς κάπιο ὄνειρο μέγα, μακρινό.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

(*Ἀπάνου στὴν «Ἀπόκριση» τοῦ κ. Κ. Χατζόπουλου. Κοίταξε «Νουμᾶ» ἀριθ. 380, 381, 382, 383, 384, 385 καὶ 386.*)

Κ' ὕστερα ἀπὸ τὴν πληροφορία τοῦ Νουμᾶ πὼς ὁ κ. Κωστής Παλαμᾶς ἐτοίμασε: πολυθελιῶν ἀπὸ κρίση στὸν κ. Κωσταντῖνο Χατζόπουλο, νομίζω πὼς θὰ μοῦ δοθῆ καὶ μένα νὰραδιάσω ἐδῶ λίγα μου λόγια. Ὅχι τόσο γιὰ ν' ἀναιρέσω τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς κριτικῆς τοῦ κ. Χατζόπουλου, (κι αὐτὸ γιὰτὴ θαρρῶ πὼς ὁ Παιητής εἶναι ἀρμοδιώτερος ἀπὸ τὸν κάθε) ἔσο γιὰ νὰραδιάσω μερικὲς μικρὲς γνώμες, ἀφοῦ μάλιστα θάναί σχετικὲς μὲ κάποια μου λόγια, ποῦ ὁ κ. Χατζόπουλος μεταχειρίστηκε συχνὰ στὴν «Ἀπόκρισή» του.

Πρῶτα πρῶτα θὰ ἤθελα νὰ πῶ στὸ μεταφραστικὴ τῆς «Ἰφυγένειας» πὼς ἐγὼ πρῶτος βρῖσκουμαι ἀνάμεσα σὲ κείνους ποῦ ξέρουν νὰ λατρέβουν τὸν ποιητὴ τοῦ «Κρητικοῦ». Πράμα ὅμως ποῦ δὲ μ' ἐμποδίζει νὰγαπήσω τὸ ἄξι, ὅπου ἀλλοῦ κι ἀν τ' ἀπαντήσω. Ἡ μεγάλη ἀξία ἐνὸς Σολωμοῦ δὲ μοῦ εἶναι ξένη, καθὼς ξένη δὲ μοῦ εἶναι κ' ἡ ἀρχὴ πὼς ἡ τέχνη εἶναι πολυπρόσωπη καὶ πολυσύστατη. Ἐέρω ἀκόμα πὼς οἱ σημαντικὲς καλλιτεχνικὲς φυσιογνωμίαι πρέπει νὰ μετριούνται μέσα στὴν ἴδια τους οὐσία, χωρὶς νὰ μεταχειριζόμεσθε κοινὸ μέτρο τὰ συστατικὰ ἐνὸς ἀποκλειστικοῦ ποιητῆ, ἢ μερικὸς κανόνες, στενοὺς πάντα σὰν κανόνες, καὶ ποῦ τοὺς εἶναι δύσκολο νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὸ δογματισμὸ καὶ τὸ σχολαστικισμὸ.

*
**

Ὁ κ. Χατζόπουλος ρωτᾶει: ὁ Παλαμᾶς «ἔφτασε στὴν καλλιτεχνικὴ ἀριότητα, στὴν ἐκφραστικὴ δύναμη» τοῦ Σολωμοῦ;

Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ Σολωμὸς δὲν εἶναι τεχνίτης

ἀδιάπτωτος. Στὰ ἄρτια τοῦ ἔργου, ἀπὸ τὴν ἀσύγκριτη γραφικότητα μιᾶς ἀναπαράστασης, ἢ ἀπὸ τὴν ἀφραστὴ γοητεία μιᾶς δοξαριάς του, πέφτει ξαφνικά, ἀνῆμπορος νὰ κλείσῃ τὴν ιδέα του σὲ στίχο ἀντάξιον τῶν ἄλλων, ἀφεγάδιαστο κι ὄχι σακάτικο. Ἡ, ἐκεῖ ποῦ ἡ τέχνη του στέκεται σὲ ὁμοιομορφότερο βαθμὸ ἀξίας, τὸ ἔργο του εἶναι κομματιασμένο, ὄχι ἄρτιο, πράμα ποῦ τὸ ρίχνω σὲ καλλιτεχνικὴ στενοχώρια τοῦ ποιητῆ νὰ ἐξωτερικέψῃ τὴ συνέχεια τοῦ μύθου καὶ τῆς ιδέας του σὲ ὁμοιοκάλλος μορφῆς. Κ' ἔτσι: μόνο στοχαζόμενος, μεταχειρίστηκε τὴν ἐκφραση «ἀτέλειωτη προσπάθεια», ποῦ τόσο παρεξήγησε ὁ κ. Χατζόπουλος. Λέγοντας ἀτέλειωτη προσπάθεια, δὲ θέλησα νὰ παραβλέψω τίς μεγάλες ἀρετὲς τῆς, ποῦ μπορεῖ νὰ τίς ἀγαπῶ περισσότερες κι ἀπὸ τὸν κ. Χατζόπουλο: θέλησα μονάχα νὰ τονίσω πὼς μέρος τῆς τῶσης ὁμορφιάς πηγάζει ἀπὸ τὸ μισὸ τοῦ ἔργου, ποῦ τελειωμένο μπορεῖ νὰ μετατόπιζε τὴν ἐντύπωσή μας. Ὁ κ. Χατζόπουλος ἀς μὴν ξεχνᾷ τίς σχετικότητες: δηλ. τί θάταν οἱ «Ἐπιτότεροι Πολιορκημένοι» τελειωμένοι, ποῖα ἡ μορφὴ τους ἢ ἐσωτερικὴ καθὼς κ' ἡ ἐξωτερικὴ καὶ τί θάταν ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» ἀν μᾶς ἔμεναν μόνο λίγα του κομμάτια, λίγα του συντρίμια ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ.

Ὁ Παλαμᾶς δὲ φτάνει: βέβαια στὴν **καλλιτεχνικὴ τελειότητα** τῶ στερνῶν ἔργων τοῦ Σολωμοῦ· μὴ ἔχοντας ὅμως οὔτε τὰ κατρακυλίσματα, οὔτε τὰ χάσματα τοῦ τελευταίου, βρῖσκεται σ' ἓνα συνοχικώτερο τεχνικὸ ἐπίπεδο, σὲ μεγαλύτερη **καλλιτεχνικὴ ἀριότητα**. Στὴν ἐκφραστικὴ δύναμη, ποῦ ὁ κ. Χατζόπουλος δὲ φαίνεται νὰ τοῦ πολυδρίσκῃ, ὁ Παλαμᾶς ἔφτασε σὲ σημαντικὸ ὕψος. Εἰπώθηκε σωστά πὼς στοὺς στίχους του βρῖσκει κανεὶς τὴν ὑγρότητα τοῦ γαλλικοῦ συμβολισμοῦ, γιὰ νὰ μεταχειριστῶ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ κ. Eug. Clément: σ' ἄλλους, καθὼς στὰ λιγούσιχά του, τὸ πλεῖον καὶ τὸ πλαστικὸ, καὶ γενικώτερα τὸ συγκέρασμα τῶ δυὸ παραπάνω τρόπων. Πλούτισε τὴ φτωχὴ μας μετρικὴ μὲ νέες βυθμικὲς ἐφευρέσεις. Πάντα στοὺς νέους ὕστησε ὑποταγὴ στὴν ἀριστοτεχνικὴ ἐκφραση καὶ ὑπομονὴ στὸ δούλεμα τοῦ τραγουδιοῦ. Καὶ γενικὰ ἡ τεχνικὴ φυσιογνωμία τοῦ Παλαμᾶ μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι καθάρια φανερωμένη, γεμάτη ἀπὸ μέστωμα καὶ διθυραμβισμὸ.

*
**

Στὸ Σολωμὸ, καθὼς καὶ στοὺς περισσότερους μεγάλους λυρικοὺς τοῦ περασμένου αἰῶνα, δὲν εἶναι οὔτε ὁ **πραγματισμὸς στὴν ἐκφραση**, οὔτε ἡ **ἀκριβεία τοῦ ἔνθμου**, οὔτε ἡ **πλαστικότητα τῆς μορ-**

φής, γνωρίσματα που ό κ. Χατζόπουλος υπογραμμίζει. Αυτό που χαρακτηρίζει το ξανάνωμα του τραγουδιού, από το ρωμαντισμό και πέρα, κλείνοντας τη σειρά της ψευτοκλασικής παράδοσης, είναι οι νέες γραφικές και μουσικές συγκινήσεις, είναι τα λυρικά βόθρη και τα μεταφυσικά πετάματα, είναι τα όνειρα κ' οι πόθοι του εγώ μας, βγαλμένα από μιάν άυλη ψυχή κ' έναν άνήσυχο νοῦ.

Είναι αλήθεια πως ό Σολωμός κλείνει στο έργο του και παλιά και νεώτερα σημάδια. Ό μεγαλύτερος όμως Σολωμός για μας, είναι ό Σολωμός του Πόρφυρα, του Κρητικού, των Έλευτέρων Πολιορκημένων κτλ., δηλ. εκεί που υπερτερούσε τα σύγχρονα γνωρίσματα, εκεί που ό ποιητής γίνεται υποβλητικός και μουσικός και μάγος, και που μας δίνει τα πιο πραγματικά αντικείμενα του έξω κόσμου, αλαφροσκεπασμένα με καπιτί υπερούσιο και πνεματικό.

* *

Ό κ. Χατζόπουλος σταματάει στο «άνθρώπινο» και μας φωνάζει πως μόνο με την ένταση του ανθρώπινου μετρίεται ή αξία ενός ποιητή. Μέτρο αλήθεια που δέχεται κάποια αμφισβήτηση!

Τό καθαυτό ανθρώπινο είναι χαρακτηριστικό της δραματικής τέχνης. Αν στο «Λάμπρο» βρίσκουμε τόσο πολύ τ' ανθρώπινο, είναι γιατί στο ποίημα επικρατεί πριν από κάθε άλλο το στοιχείο το δραματικό και το θεατρικό. Κάτι ανάλογο έχουμε να πούμε και για τους Έλευτέρους Πολιορκημένους. Η φύση του ποιημάτου άπαιτούσε το ανθρώπινο, άφοῦ ό ύμνος πλέκεται γύρω από μιάν ανθρώπινη δοκιμασία, γύρω από μιάν ανθρώπινη σφοδρά. Και μολαταῦτα, ύστερα απ' όλα τ' ανθρώπινο που άπαιτούσε ή ουσία του μύθου, βλέπουμε τη στερνή τούτη ιδιότητα ελαττωμένη από κάποιο υπερκόσμιο που έρχεται από πέρα, κι από κάτι βαθειονόητο, που πηγάζει ίσια από το εγώ του ποιητή. Στον Ύμνο της Έλευτερίας, στην Ώδή του Μπάβρον, στον Κρητικό, κτλ., βρίσκουμε το ανθρώπινο στον ίδιο βαθμό; όχι βέβαια. Τῶ δυο πρώτων έργων γνώρισμα είναι ή μεγαλύτερη κι δραματική φαντασία, που ξεπερνάει τα όρια του ανθρώπινου, καθώς και του τρίτου χαρακτηριστικό είναι κάποιος μουσικότερος μυσικισμός, ένας έσωτερικότερος λυρισμός. Είναι λοιπόν λογικό να ζητάζω κανείς με μέτρο το καθαυτό «άνθρώπινο» και να καταδικάζω έναν ποιητή σαν τον Παλαμά, τόσο πολύ κλεισμένο στον έαυτό του, στο στοχασμό του, στο μέσα του κόσμο, στ' άτομικό του ανθρώπινο;

Κι οὔτε μπορούμε να πούμε πως τ' ανθρώπινο είναι ξένο στοιχείο στον Παλαμά· θαρρώ πως ό Πα-

λαμάς, και μόνο σαν πατέρας ενός χαμένου παιδιού, έχει γγίξει με το παραπάνω την ανθρώπινη χορδή. Κι ακόμα: οι άριστοκρατικότεροι στοχασμοί και τα άτομικότερα όνειρα, ανθρώπινα είναι κι αυτά, μόνο αντί να καθρεφτίζουν τον άνθρωπο, μας δείχνουν έναν άνθρωπο. Κ' έτσι ή έννοια του ανθρώπινου περικλείνει πολλή ελαστικότητα κ' εδλυγισία, κι ό κ. Χατζόπουλος έσφαλε να μη μας δείξη που αρχίζουν και που τελειώνουν τα όρια του ανθρώπινου, δίνοντας τον όρισμό του τελευταίου αυτού.

* *

Χωρίς ν' άρνιέμαι τη μεγάλη σημαντικότητα του πρωτόγονου, του ριζικού, του γενικού ανθρώπινου, όπως υποπτεύομαι να το έννοη ό κ. Χατζόπουλος, έχω την ιδέα πως τέχνη, στο λυρικό προπάντων ποιητή, δεν είναι μόνο ή πιστή άναπαράσταση της ζωής, παρά ή ζωή, ή μέρος της ζωής, περασμένα από την ατομικότητα του ποιητή. Η τέχνη, όσο και να πηγάζη από τη ζωή, έχει και τη δική της ξεχωριστή ύπόσταση. Επόμενο ή τέχνη κ' ή ιδεολογία ενός δυσκολοσίμωτου ποιητή, να συγκρατήσουν τους λίγους διαλεχτούς, στον ίδιο βαθμό που θα τους συγκινήση κ' ένας άλλος δημιουργός που στέκεται σε στενώτερη επικοινωνία με τον έξω κόσμο και με τους πολλούς. Από το πρώτο φανέρωμα της τέχνης μόνο τα πλήθη δε θα συγκινηθούν, κ' ίσως γι' αυτό ό αποκλειστικά σοσιαλιστής κ. Χατζόπουλος, δείχνει πιώτερη συμπάθεια στη στερνή εκδήλωση της τέχνης. Μα καλά καλά ή Τέχνη μόνο για τους λίγους είναι, γιατί οι πολλοί μήτε το στερνό είδος δεν πολυκατέχουν. Νοιώθουνε μονάχα κάποια ανθρώπινα πρωτόγονα γνωρίσματα, κάποιες κοινές και στοιχειώδικες έξωτερικές της ζωής, χωρίς να μπορούν να αίστανθούν μιάν άληθινή συγκίνηση της τέχνης, χωρίς να μπορούνε μέσ' απ' αυτά τα πράματα να φτάσουνε στο βαθύτερο νόημά τους, στην καθολικότερη ύπόστασή τους.

* *

Τό έργο του Παλαμά είναι άδιείρετο. Ό Παλαμάς, και στα πιο άπλά του κι άνυποψίαστα τραγούδια, έχει ανοίγματα απ' όπου ξανοίγουμε τον άλλο Παλαμά, το διανοητικό. Η μας δίνει ποιήματα παρμένα από τη ζωή την καθημερινή, γεμάτα όμως από συμβολισμό κ' υποβλητικότητα. Η μας πλάθει ύμνους γύρω από το είδωλο της Ίδέας· γεμάτους όμως από την άγωνία του ιδεολόγου, που δέχεται σε ποιητικούς έρεθισμούς όλα τα σαλέματα της

ζωής και της ιστορίας, ποιήματα, που συχνά μᾶς σταματούνε για νὰ κοιτάσουμε τὸ χτύπο μιᾶς ζεστής καρδούλας ἢ μιᾶς δλόδροσης βρύσης τὸ τρέξιμο. Ἄς μιλήσῃ ὁ ποιητής :

Ὁ Μοῦσα μου, ὄλοι πέτρα σὲ φαντάζονται
Ποῦ σκαλισμένη μισοδείχνεις μιὰν ἰδέα,
Δυσκολοσίμωτη τοῦ κόσμου καὶ ἄχωση,
Καὶ πάντοτε γιὰ λίγους μόνο ὥραία.

Ὅμως καινένας δὲ σοφίστηκε
Τ' αὐτὴ νὰ βάλῃ ἀπάνου στὴ μορμαρωμένη,
Ν' ἀκούσῃ ἓνα καρδιόχτυπο,
Σὰν καμπάνα θανάτου νὰ σημαίῃ.

Σ' ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ εἶναι χωμένα τὰ ἴδια ποιητικὰ στοιχεῖα, σὲ διάφορο βαθμὸ ἀναλογίας. Καὶ δὲ θάλεγα ἔλ' αὐτά, ἂν ὁ κ. Χατζόπουλος δὲν εἶχε τὴν ἀφέλεια νὰ χωρίσῃ τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ, σ' ἔργο πού πηγάζει ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὰ πράγματα, καὶ νὰ βρῇ ἐδῶ τὴν ἀξία τοῦ ποιητῆ· καὶ σ' ἔργο πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἰδέα καὶ τὴ ζωὴ τῶ βιβλίων, καὶ νὰ τἀποκλείσῃ. Χώρισμα στἀλήθεια βιασμένο κι ἀφύσικο, πού ἄθελα ἀμφισβητεῖ τὸ κύρος τοῦ κ. Χατζόπουλος, μιλώντας τόσο εὐνοϊκὰ γιὰ δὴ ἀπ' τὰ φιλοσοφικώτερα ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ, τίς «Ἄλυσιδες» καὶ τὴν «Ἀσκρατο».

Περνώντας κατέπι ἀπὸ τίς «Ἐκατὸ Φωνές» καὶ κινημένος ἀπὸ τὸ ἴδιο ξεχώρισμα, ὁ κριτικὸς μᾶς παραθέτει δὴ τρία ἄπλὰ κ' εἰδυλλιακὰ τραγούδια, δείγματα λέει τῆς θετικῆς ἀξίας τοῦ ποιητῆ. Ὁ Παλαμᾶς, εἶναι ὅ,τι εἶναι, κ' ἔχει τὴ φυσιογνωμία πού ἔχει, γιατί ξέρει νὰ δείχνεται **πολύμορφος** καὶ **πολύτροπος**, κρούοντας ὅλες τίς νότες. Γιὰ νὰ βεβαιώσω αὐτὸ μου τὸν ἰσχυρισμό, δίνω μερικὸς ἀριθμὸς ἀπὸ τίς Ἐκατὸ Φωνές. Δὲν περιορίζομαι σὲ μερικὰ δείγματα εἰδυλλιακῆς νότας, καθὼς ὁ κ. Χατζόπουλος, μᾶ διαλέγω ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη : (π. χ' 6, 9, 13, 21, 25, 27, 34, 35, 38, 43, 45, 71, 72, 74, 75, 79, 81, 84, 94). Δίνω σημασία σ' αὐτὸ τὸ ξεχώρισμα, γιατί νομίζω πὼς οἱ Ἐκατὸ Φωνές συμπυκνώνουν ἐλόκληρη τὴν ποιητικὴ τοῦ Παλαμᾶ, κ' ἔτσι ὁ παραπάνω ἰσχυρισμὸς μου θὰ μποροῦσε ν' ἀπλωθῆ σ' ὅλο τὸ ἔργο.

(Στᾶλλο φύλλο τελιώνει)

Π. ΦΛ.

Πιὸ ἄταχτο καὶ πιὸ ἄμαθο πρᾶμα δὲν ἔκουσα παρὰ νὰ τὴ λέν τὴ ρωμαϊκὴ γλῶσσα **Ψυχαριή**. Ἴσως τιμὴ γιὰ τὸν Ψυχάρη τοῦτο, γιὰ τὸ ἔθνος ὅμως ὄχι, ἀφοῦ στὸ ἔθνος ἀνήκει ἡ γλῶσσα, ἀφοῦ εἶναι ἡ μόνη του γλῶσσα.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Ο "ΝΟΥΜΑΣ",

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

Διευθυντής : Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Συντάκτης : Ν. Α. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΔΡΟΜΟΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ, Ἄρ. 11, ΑΘΗΝΑ.

Συντρομὴ χρονιάτικη : Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν Κρήτη δρ. 10. Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 12 1/2.—Γιὰ τίς ἐπαρχίες δεχόμαστε καὶ τρίμηνες συντρομῆς (3 δρ. τὴν τριμηνία).—Καινένας δὲ γράφεται συντρομητῆς ἢ δὲ στέλνει μπροστὰ τὴ συντρομὴ του.

20 λεπτὰ τὸ φύλλο, 20.—Τὰ περασμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διαπλὴ τιμῆ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κίβσκια, καὶ στίς ἐπαρχίες στὰ Πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

ΟΧΙ ΕΥΤΥΝΕΣ, ΜΑ ΕΡΓΑ! — Ο ΟΡΚΟΣ — ΣΟΦΟΙ ΣΥΒΟΥΛΑΤΟΡΕΣ — ΠΑΛΙΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ.

ΦΟΒΟΥΜΑΣΤΕ πὼς καὶ οἱ φίλοι μας «Φιλελεύθεροι» ἐτοιμάζονται νὰ κοπάνισουν ἀέρα μέσα στὴν ἔθνοσυνέλεψη, γιατί κοπάνισμα ἀέρα τὸ θαρροῦμε τὸ κᾶ ἐρηθροῦν. Ἐάντις, λέει, ἀπὸ τὰ δὴ πολιτικὰ κόμματα, τὸ Θεοτοκικὸ καὶ τὸ Ραλλικὸ, γιὰ τὴ σημερινὴ κατάσταση, σὰ νὰν τὴ φέρανε τὴ σημερινὴ κατάσταση ὁ Θεοτόκης κι ὁ Ράλλης καὶ σὰ νὰ μὴ δουλέψαμε ὅλοι μας καὶ μέσα κι ὄξω ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ἀπὸ τὸ 62 καὶ δῶ, νὰφανίσουμε αὐτόνε τὸν τόπο καὶ νὰν τονὲ φέρουμε στὸ ἀξιοθρήνητο σημεῖο πού βρίσκεται σήμερα!

Ἄντι νὰ ζητήσουν οἱ Φιλελεύθεροι, ἢ ὁποιος ἄλλος, ἐδύνες ἀπὸ τὸ δεῖνα κι ἀπὸ τὸ τάδε πρόσωπο κι ἄντι νὰ χάσουν τὸν καιρὸ τους μὲ τὸ μελοδραματικὸ πᾶ «Ποιὸς φταίει;», πραχτικώτερα καὶ πατριωτικώτερα θὰ φερνόντουσαν ἂν, ξεχνώντας τὰμαρτωλὰ περασμένα, ἀντικρῆζανε μὲ καθαρὴ ματιὰ καὶ κρῖση τὰ σημερινὰ καὶ τὰ μελλούμενα καὶ βάζανε τὰ δυνατὰ τους νὰν τὰ δημιουργήσουν ἀθρωπινώτερα καὶ τιμιώτερα ἀπὸ τὰ χτερινὰ.

Ἄν τὸ βάλουμε γι' ἀρχὴ πὼς ὅλοι, ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ, φταίμε, θὰ δοῦμε πὼς κείνο πού μᾶς χρειάζεται σήμερα δὲν εἶναι ἡ κριτικὴ μὰ ἡ δημιουργία.

ΚΑΙΡΟΣ, βλέπετε, γιὰ Βυζαντινὲς συζητήσεις! Οἱ υψοσπάστες κτλ. πρέπει νὰ ὀρκιστοῦνε ἢ ὄχι στὸνομα τοῦ Βασιλιᾶ; Νὰ δοῦμε! Ἐμεῖς ὡς τόσο θὰν τοὺς προτείναμε νὰ ὀρκιστοῦνε ἀκόμα καὶ στ' ὄνομα τοῦ κ. Φιλίππετου, σῶνε νὰ μᾶς γλύτωναν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀναγουλιαστικὸ ζήτημα καὶ νὰ μπαίνανε μιὰ ὡρ' ἀρχήτερα στὴ δουλειά.

Γιατὶ τὸ κάτω κάτω τοὺς στείλαμε μέσα στὴν ἔθνοσυνέλεψη νὰ κάνουν κάτι καλύτερο καὶ οὐσιαστικώτερο ἀπὸ τέτιες ἀνούσιες συζητήσεις, πού μπορούσαν ἀξιόλογα νὰν τίς κάνουν κ' οἱ παλιοὶ πολιτικοί, χωρὶς νῦναι καμιὰ ἀνάγκη νὰ ἐκλέξουμε γιὰ τὴν τέττα δουλειὰ «νεὺς ἄντρες».

*

ΔΕ θάζει κανένα παράπονο ό κ. Βενιζέλος; γιατί θά είδε, και πριν ακόμα γίνει πρωθυπουργός, πώς δέ θάν τού λείψουν ποτέ οι συμβουλάτορες. Ο καθένας, δίχως άλλο, πού τονέ σίμωσε και τού μίλησε θάν τοΰδωσε κι από μία σοφή συμβουλή, με ποιό τρόπο δηλ. πρέπει να εργαστέι για να σώσει τό Ρωμαίικο!

Και θάναί, φαίνεται, άμέτρητοι αυτοί οι συμβουλάτορες, γιατί άλλιώτικα ό «Χρόνος» τής Τρίτης δέ θάναγκάζοτανε να ρωτήσεί :

— Τονέ φένομε, βρε χριστιανοί, έδω για να μάς κυβερνήσει ή για να τον κυβερνήσουμε ;»

Έχει τόσους σοφούς τό Ρωμαίικο! Και με τό ναχει τόσους σοφούς πήγε κατά διαόλου!

★

ΟΧΙ ύποδοχή πομπώδεια. "Οχι μουσική και νταούλια και ζήτω και διαδηλώσεις, πού να θιμίζουν τό μικροίτη Δεληγιάννη και τις κομματικές πυράτες τού παλιού καιρού. Σερνά και ήσχα κι άθόρυβα θέλαμε ναρθεί ό κ. Βενιζέλος. Και να μιλήσει, όχι από μπαλκόνια, μά από τό βήμα τής Βουλής στό Λαό. Έτσι για να ξεχάσουμε τά πάλια συνήθεια να πιστέψουμε πώς αρχίνησε να γλυκοχαράζει κάττα έλιπίδα στον πολιτικό μας ύψανάο.

★

ΕΠΙΩΘΗΚΕ κι αυτό και τάκούσαμε με ταυτιά μας. Πώς όλες αυτές τις φασαρίες στην Τουρκία (Πολιορκία τού Πατριαρχείου κτλ.) τίς άνεργεί κρυφά, μέσο τής Άγγλίας, ό Βασιλιάς μας, για να τραβήξει την προσοχή τού λαού του από την Έθνοσυνέλευση!

Μισρέ τί θερίο πού σού είναι ό Ρωμός!

Θ Ε Α Τ Ρ Ι Κ Α

ΔΕΛΗΚΑΤΕΡΙΝΗΣ - ΒΩΚΟΣ - ΠΟΡΙΩΤΗΣ

Θέατρο «Νέα Σκηνή».

Διά τό χορήμ. «Δράμα εις πράξεις τρεις ύπό Ίωάν. Δεληκατερίνη. Μετέχει τού Άβερωφείου διαγωνίσματος».

Ένας μετανάστης γυρίζει στο χωριό του από την Άμερική, και τό πρώτο πού τον ύποδέχεται είναι οι συκοφαντίες τού κόσμου για την τιμή τής γυναίκας του. Στην αρχή πιστεύει, μά δοκιμάζοντάς τη μαθαίνει ποιιά μεγάλη βίασυνα ύπόφερε ή δυστυχισμένη για να βαστάξει ίσα ίσα την τιμή της τόσα χρόνια έρημη από τη βοήθεια τού άντρα.

Ο μετανάστης βρισκόμενος μπροστά στο φτωχορήμαγμα τού σπιτιού του, στον από τη στέρηση θάνατο τού παιδιού του, μετανοιώνει πού άφισε τό χωριό του για να πάη σε ξένες χώρες «διά τό χορήμα» και έξορκίζει μ' ένα λόγο πού βγάνει από τη σκηνή, όλους τούς μετανάστες να γυρίσουνε πίσω στην πατρίδα τους.

Η τέχνη τού κ. Δεληκατερίνη είναι τόσο παλαιική, δημοκοπική και χοντροκομένη, πού καταντά

κι αυτά τάχαλα δράματα τού τύπου «Πίστις, Έλπις και Έλεος», να φαίνονται πού συμαζωμένα μπροστά της. Ο συγγραφέας θέλησε ν' άνεβάση σκηνές τής καθημερινής ζωής τής φτωχολογιάς τής άναντιόπαθης, και τίποτ' άλλο δέν κατάφερε παρά να δείξη ψευτοφιλόσοφους και ψευτοιστηματίες με μπαγαίτικες ιδέες για όλα τά πράγματα και με τρομαχτικά στραβή άντίληψη τής συγκαιρινής ζωής μας. Τα τέτοια έργα, πού έχουν την τόλμη να τα χαρακτηρίζουν και «λαϊκά», είναι από τούς μεγάλους κίντυνους να πέση τό θέατρο στα τάγματα, δημιουργώντας κοινό για να χασσαρίζη στις παπαρδέλες, να συγκινιέται στις άνούσιες θεωρίες τής ήθικολογίας τού δρόμου, ν' άνοιγη τ' αυτιά του στις παλιότατες ρητορικές τοΰμπες και να διαστρέψη την ψυχομνητα άγνή του θεατρική νόηση με τά σάπια λαϊκικά μάς τέτοιας πνευματικής τροφής.

★

Θέατρο «Βαριετέ»:

Ύπεράνω τού κόσμου τούτου. «Δράμα εις πράξεις τρεις. Μετέχει τού Άβερωφείου». Συγγραφέας Γεράσιμος Βώκος.

Ένας υπάλληλος, ό Χαρίλαος, λατρεύει τη γυναίκα του Ζωή, πού την αγαπά ήμως τρελλά κ' ένας φίλος του ζωγράφος, ό Γιάννης Πανόργιος. Η Ζωή μάταια παλεύει μέσα στις δυό αυτές αγάπες, και δέν μπορεί να κατασταλάξη σε κάμιά. Ο Πανόργιος ξομολογιέται στο Χαρίλαο την αγάπη πού θρέφει για τη γυναίκα του, μά ό Χαρίλαος όσο κι αν ταράζεται στο τέτοιο άκουσμα δέ διάχνει τόν Πανόργιο από τό σπίτι του, μά ίσα ίσα νικημένος από συμπάθεια πρós αυτόν, τό καλλιτεχνικό του τάλέντο, και τόν έρωτά του, τόν άφίνει λεύτερο να βλέπη τη Ζωή. Μά ή Ζωή δέν μπορεί να ύποφέρει πια και πέφτει από έναν γκρεμό. Την ακολουθεί ό Πανόργιος. Και τότες ό Χαρίλαος συντριμμένος κλαίει τη σφοδρά του, γιατί καθώς λέει «αγαπούσε και τούς δυό!»

Ο συγγραφέας παρουσιάζει τό Χαρίλαο άνθρωπο με τις ιδέες τού Πλάτωνα, πού τις συχίζει ήμως από άγνοια με τις σοσιαλιστικές θεωρίες τού καιρού μας. Παρουσιάζει τόν Πανόργιο με νέες ιδέες, άφαιρέμένες κι άγνές ήμως, δίχως να μάς δείχνη θετικά τό χαρακτήρα του. Η Ζωή, ή γυναίκα αυτή πού σαν καράβι θαλασσοδέρνει άνάμεσα από δυό άθρώπους γεμάτους καλοσύνη, δείχνηται σά μια ψυχή άδύνατη κι άθελη, δίχως θέρημη άληθινής ζωής μέσα της. Το δράμα παίζεται έσωτερικά, μέσα στις ψυχές. Μά ό κ. Βώκος δέν είχε ούτε την τέχνη, ούτε τη σκηνηκή ικανότητα για να τό δείξη με τη δύναμη πού θά έπρεπε. Οι σκηνές κουραστικές λιμνά-

ζουν σ' ένα διάλογο αντιθεατρικό. Λείπει τὸ βαθύτερο ἐνδιαφέρον, πὸν θὰ τὸ γεννοῦσε μιὰ γερὴ ἀποκρυστάλλωση τοῦ μύθου καὶ τῶ χαρακτήρων. Ἐνα κομμάτι ζωῆς γιὰ ν' ἀνεβῆ στὴ σκηνή, πρέπει νὰ σπαρταρᾷ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ πὸν θέλει νὰ παραστήσῃ, ἀλλιῶς ξεπέφτει στὸ ψεύτικο. Τὸ ἴδιο καὶ μιὰ ψυχὴ, πρέπει νὰ σπαρταρᾷ ἀπὸ τὴ θέρη ἴδιας καὶ ἀλάκρης τῆς ψυχῆς πὸν θέλει νὰ παραστήσῃ, ἀλλιῶς ξεφεύγει σ' ἀχνὰ φιλοσοφήματα.

*

Θέατρο «Νέου Σκηνή».

Ὁ Ξένος «Κωμωδία εἰς τρεῖς πράξεις. Μετέχει τοῦ Ἀβερωφείου». Συγγραφεὺς Ν. Ποριώτης.

Ὁ Πέτρος Συράντης, ἀπόστρατος στρατηγός, θέλοντας νὰ στεφανωθῆ μιὰ νόστιμη χήρα μὲ ἡσυχία, καὶ γυρεύοντας νὰ ξεφορτωθῆ τις τρεῖς ἀνιψιάδες του, γράφει πρὸς τὴ μητέρα τους, τὴν κ. Κνηγάτου, πὸς στὸ χτήμα του στὴν Κηφισιά, δὲ θὰ μπορέσουν νὰ πᾶνε γιὰ τὴν ὥρα, γιατί τὸ πυργάκι, πὸν ἔμεναν πάντα, τὸ νοίκιασε σ' ἕνανε ξένο. Αὐτὸ ὅμως γαργαλίζει τὴν κ. Κνηγάτου πὸν ἔχει τρεῖς κόρες τῆς παντρειάς, κ' ἐπειδὴ λιμπίζεται γυμρὸ πλούσιο καὶ ξένο γιὰ τὴ μεγάλη τῆς κόρη Ρένα, παρουσιάζεται ξυφνικὰ στὴν Κηφισιά καὶ στὸ σπίτι τοῦ ἀδερφοῦ τῆς. Ἐκεῖ δυὸ λιμοκοντόροι πὸν κάνανε κόρτε στὶς κόρες τῆς κ. Κνηγάτου, εἶχανε πάει νὰ ζητήσουνε θέση γραμματικοῦ στὸν ἀπόστρατο, πὸν θὰ ἔγραφε τάχα τὸ στρουτιωτικὸ του ἡμερολόγιου, σύμφωνα μὲ τὴν ἀγγελίαν πὸν εἶδανε σὲ μιὰ φημερίδα. Γίνονται λοιπὸν ἐκεῖ διάφορες παρεξηγήσεις γιὰ τὸν ἀνύπαρχτο ξένο, καὶ τελειώνει ὥστε νὰ πιαντρευτοῦνε ὅλοι, δηλαδὴ οἱ δυὸ μικρότερες κόρες τῆς κ. Κνηγάτου καὶ ὁ γέρος στρατηγός, καὶ νὰ μείνῃ ἀνύπαντρη ἡ μεγαλύτερη κόρη, ἡ Ρένα, γι' αὐτὴν ἴσα ἴσα πὸν ἔγεινε ὅλο τὸ νταβιτούρι.

Τὸ ἔργο τοῦ κ. Ποριώτη μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ γιὰ φάρσα. Ὁ διάλογος στρωτός κ' ἡ γλώσσα του κανονικὴ. Θὰ θέλαμε ὅλοι οἱ συγγραφεῖς μας πὸν παρουσιάζουνε ἀθηναϊκὸ σαλόνι στὴ σκηνὴ νὰ παίρνανε μαθήματα, βλέποντας πὸς μιλάνε ἀληθινὰ στὴ σύγχρονη ρωμαϊκὴ κοινωνία μας. Γιατὶ ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐλαττώματα τοῦ θεάτρου μας εἶναι καὶ πὸς κανένας τους δὲν μπορεῖ νὰ κατιστρώσῃ γλώσσα. Ὅλοι καρφωθήκανε στὸ ἀνεμοδοῦρι τῆς ἀταχτῆς μιχτῆς, καὶ μαζί τῆς ἀεροβατοῦνε. Δὲ νοιώθουν ἀπὸ κανόνα, γιατί δὲ νοιώθουν ἀπὸ ζωὴ.

Τὸ ξετύλιγμα τοῦ μύθου προβαίνει ὄχι ὅσο θὰ ἔπρεπε γοργά, καὶ σὲ κάμποσα μέρη οἱ τραβηγμένοι διάλογοι κουράζουν τὸ θεατῆ. Γιατὶ δὲν ἀρκεῖ ἡ

κουβέντα νὰ εἶναι ἔξυπνη καὶ γεμάτη οὐσία, μιὰ πρέπει νὰ στέκεται σὲ ἰσορροπίαν μὲ τὴ δράση. Οἱ τύποι πὸν παρουσιάζει ὁ συγγραφεὺς εἶναι οἱ μόνοι ἀληθινοί, παρμένοι ἀπὸ τὴ δική μας, τὴ ρωμαϊκὴ ζωὴ, ὅσο καὶ ἂν σὲ μερικὲς μεριὲς τραβιοῦνται στὸ ἀπίθανο γιὰ χάρη τῆς φαρσικῆς παρουσίας, καὶ καὶ αὐτὸ τὸ ἀπίθανο δὲ μᾶς ξυφνιάζει γιατί ἡ ψυχὴ τους εἶναι δική μας. Ἀπὸ τὸ ἔργο λείπει ἡ κατάλληλη πνοὴ κ' ἔξαρση πὸν ὁ ἀνέβριζε τὴ σάτυρά του πὸν ἀφηγιά, καὶ δὲ θ' ἄφινε τὸ συγγραφεὺ νὰ μεταχειριστῆ καὶ κάμποσα ἀστεῖα ἄμουσα, πὸν δὲν εἶχανε ἄλλη ἀφορμὴ παρὰ νὰ τραβήξουνε τὸ χοντρὸ γέλιο τοῦ κοσμίου.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ

ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

Θ'

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

Δέντρα, ἀμάξια, πλάκες, καλόννες, ἀρχοντόσπιτα, μεγαλεία. Αὐτὰ ἔρχεται καὶ βλέπει τ' ἀδέρφους μας ἀπὸ τὴν Τουρκία καὶ χάνει τὸ νοῦ του. Ἐρχεται καὶ ὁ Ὀμογενὴς ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ τρίθει τὰ μάτια του νὰ καλοδῆ μήπως κάμνει λάθος, καὶ δὲ βρίσκειται στὴν Εὐρώπη ἀκόμα. «Οἱ καρποὶ τῆς Ἐλευθερίας», λέει ὁ ἕνας. «Ἐξευρωπαϊσμός», συλλογιέται ὁ ἄλλος. Καὶ παίρνουν τὸ σιδερόδρομο καὶ κατεδαίνουνε στὸ Φάληρο, καὶ κάμνοντας κέφι στῆς θάλασσας τὴν ἀθάνατη, τὴν ἀμόλυπτη τὴν πνοή, μακαρίζουν τοὺς ἀμανίτες πὸν φῦτρωσαν καὶ μὲ κατάλαμπρα χρώματα στολίζουσε τὴν παχεῖα κοπριά πὸν μᾶς ἔστρωσαν τεσσάρων αἰῶνων κακομοιριές.

Θυμάσαι τί λέγαμε στὸ χωριό; Αὐτὸ θὰ σοῦ πῆ κάθε φρόνιμος πατριώτης καὶ δῶ, ἂν τοῦ ἀνοιξῆς ὁμιλία γιὰ τοὺς λαμπροὺς αὐτοὺς ἀμανίτες. «Ἄς εἶναι καλὰ, φίλε μου, αἱ ἀτομικαὶ ἐπιχειρήσεις· εἰδεμὴ ἡ Κυβέρνησις...» — Καὶ τί τὴν ἔχετε λοιπὸν τέτοιαν Κυβέρνηση; πὸς δὲν κάμνετε τὸ λαὸ νὰ σᾶς διαλέγῃ πὸν προκομμένη Κυβέρνηση; — «Χὰ, χὰ! θὰ φωνάξῃ τότες ὁ πατριώτης. Δὲ μᾶς ἔμαθες, καθὼς βλέπω, ἀκόμα νὰ μείνῃς μαζί! μᾶς λιγάκι, νὰ μᾶς μάθῃς καλλίτερα.»

Καὶ σὰν τάποφασίσης καὶ μείνῃς ἔξω μῆνες, ἕνα χρόνον, πέντε χρόνια, θὰ μάθῃς αὐτὸ πὸν βλέπεις καὶ τώρα. Ὁ ἕνας νὰ τὰ φορτώνῃ τοῦ ἀλλοποῦ. Ὁ καθένας νὰ κωνηγάῃ τὴ δουλειά του, κ' οἱ μεγαλύτερες οἱ δουλειὲς ἐδῶ γίνονται στὰ πολιτικά. Ὁ καθένας νὰ βγάξῃ τὸ φωμί του, καὶ τὸ πῶτερο τὸ φωμί βγαίνει ἀπὸ κεῖ πὸν ἔπρεπε νὰ πηγαίῃ. Στῆ

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀρ. 353.

μέση κοίτεται ἡ ἔθνικὴ ἢ μελοπῆττα, καὶ τριγύρω σωριάζονται οἱ πεινασμένους οἱ σφίγγες καὶ τῆ βυζάνου. Καθένας καὶ τὸ κεντρί του, καὶ τὸ κεντρί αὐτὸ εἶναι τὸ Ἐγὼ τοῦ Ρωμιοῦ.

Ὁ λαὸς αὐτὸς, ποῦ τονε βλέπεις τώρα καὶ θαρρεῖς πῶς παράκμασε, καὶ πῶς ἔχασε τὸν ἡρωισμό του, μὴν τὸ θαρρήης. Ὁ ἴδιος εἶναι, καὶ πάντα ὁ ἴδιος. Παλικαριά ὅση θέλεις, ἐγωῖσμός ἄλλος τόσος. Ἡ παλικαριά μὲ τὰ θάματα τῆς τὸν ἔδιωξε τὸν Τούρκο ἀπ' αὐτὰ τὰ βουνά· ἔταν ἕμως ἔμεινε ἡ παλικαριά μοναχῆ μὲ τὸν ἐγωῖσμό, ἀπὸ τὰ μαλλιά λὲς καὶ πιάστηκε μαζί του, κ' ἔπεσε μονομιᾶς κάτω λαθωμένη, ἀφανισμένη. Πῆρε τότες ἀπάνω του ὁ ἐγωῖσμός, καὶ καλοθρονιάστηκε μέσα στὴν καρδιά τοῦ Ρωμιοῦ. Πῶς νὰ βρεθῆ λεβέντης νὰ τὴν ξανασηκώσῃ, νὰ τὴν ξαναδοξάσῃ τὴν πεσμένη παλικαριά! Εἶχαμε μερικούς προστάτες, εἶχαμε δυὸ τρεῖς φίλους. Καὶ σὰ νὰ γύρευαν κι αὐτοὶ τὸ κακὸ μας, κάθε τρόπο κάμνανε νὰ τὸ θρέψουν τὸ τέρας ποῦ καταπόνεσε τὴ μεγάλη μας ἀρετῆ, κάθε τρόπο νὰ τὸ θεριεύουν. Καὶ γιὰ νὰ μὴν τύχη καὶ τὰ μέλλοντα μᾶς σταθεῶν τυχερότερα, καὶ ξαναβλαστήσῃ παλικαριά κ' ἀρετῆ στὴν ψυχὴ μας, μᾶς ρίξανε στὴ μέση τὴ μυρικοκαμάρωτη αὐτῆ τὴ μελοπῆττα, ποῦ τὴ λένε «Σύνταγμα».

Καὶ τώρα τὴ βρήκαμε θαρρῶ, τὴ φύτρα τῆς περιφρομένης αὐτῆς «πολιτικῆς διαφθορᾶς», ποῦ ὅλη μας τὴ ζωὴ τὴν ἀκοῦμε ἕνα εἶδος δασκάλου μᾶς τὴν ἐφτείαξαν καὶ ὄω. Στὴ φιλολογία εἶχαμε τοὺς δασκάλους τῆς γραμματικῆς, ἐδῶ τῆς πολιτικῆς. Πῆραν μερικὰ βιβλία, μεταφράσανε νόμους, ἄρθρα, συντάγματα, τὰ δῶκαν τῆς Βουλῆς, τὰ παίρνει ἡ Βουλὴ καὶ τὰ κενώνει στὴ χώρα, ἀπὸ Ρωμισούνη νὰ γίνῃ Εὐρώπη πολιτισμένη. Χάρη ἕμως νᾶχουμε στὸν ἐγωῖσμό μας, ποῦ οἱ σοφοὶ μας οἱ δάσκαλοι τηλεσκοπῆ δὲν εἶχανε νὰ τὸν ἀνακαλύψουν, ἀντὶς Εὐρώπη καταντήσαμε θηριοτροφεῖο.

Τίποτις καὶ καλὰ νὰ μὴ μείνῃ δικὸ μας, ἔθνικὸ μας χτήμα, ὡς μῆτ' αὐτὸ τὸ Κοιζαμποσιλήκι. ποῦ τὸ κάτω κάτω μᾶς γλύτωσε ἀπὸ ἀξέχαστα βᾶσανα! Ὅλα μᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα κ' ἀπὸ τὴν Εὐρώπη φερμένα! Καὶ τώρα ρωμαῖκο ἄλλο δὲ μένει παρὰ τὸ Ἐγὼ, λεύτερο, ἀπαιδαγωγῆτο, ἀχαλίνωτο. Μὲ μόνῃ τὴν ἐλπίδα πῶς ἴσως κ' ἡ κοπριά ποῦ σήμερα μανιτάρια μονάχα μᾶς θρέφει, βγάλλῃ καὶ θρέψῃ τὸ μεγάλο, τὸ βαθιόρριζο, τὸ μυριόκλωνο τὸ δέντρο ποῦ θὰ μᾶς σκεπάσῃ μὲ τὴν καλορρίζικὸ του τὸν ἴσκιο. Τὸ Λεβέντη, ποῦ θὰ προβάλλῃ μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ παλάτι ἐκεῖνο καὶ θὰ μᾶς πῆ :

«Τὸ ἔθνος ἔκαμε λάθος θανάσιμο τότες ποῦ θάρρεψε πῶς τὸν ἀποτέλειωσε τὸν προορισμό του. Προορισμός καὶ σκοπός του εἶτανε νὰ τὴν καθάρισῃ ὅλη τὴ χώρα ἀπὸ τὸ μῖασμα τῆς σκλαβιάς, καὶ νὰ τὸ ξαναστήσῃ τὸ Κράτος ποῦ κ' ἀπὸ αἷμα κ' ἀπὸ δικαίωμα τοῦ ἀνήκει. Μόλις λευτερώθηκε ἕμως ἕνα παράμερο τῆς Ρωμισούνης λουρὶ, κ' ἀμέσως τὸ βαφτίζουν «Ἑλλάδα», καὶ τὴν ἄλλη τὴν χώρα τὴν ἀφίνουν ἐνὸς Σουλτάνου βόσκῃ, νὰ βγαίνῃ καὶ νὰ κυλιέται στὸ αἷμα! Τοὺς ξέχασαν τοὺς ἀδερφοὺς τους τὰ παλικάρια ποῦ γιὰ δαύτους σηκώθηκαν, καὶ τὸνειρεύτηκαν πῶς δίχως ἐκείνους ἔθνος θὰ γίνουν,

ἔθνικὸ μεγαλεῖο καὶ πλοῦτο θάποχτήσουν, δόξα ἔθνικῆ θὰ τοὺς λαμπρύνῃ! Τὸ ξέχασαν τὸ ἱερὸ τὸ χρέος ποῦ οἱ προγόνου τοὺς διδάξαν, καὶ σὰ νὰ ξημέρωσε ἡ μέρα ποῦ τόσο αἰῶνες ἔλοσκοῦτενοι: λαχταροῦσαν, ἔρχισαν κ' ἔστηναν παλάτια μαρμάρινα, θέατρα καὶ Πανεπιστήμια καὶ Βουλές, σὰ νὰ μὴν ἀναστέναζαν ἀκόμα μέσα στῆς σκλαβιάς τὴν ταπεινώση χιλιάδες ἀμέτρητες!

»Ἐρχομαι, (θὰ πῆ ὁ Λεβέντης), παλικάρια, νὰ σᾶς ξυπνήσω, καὶ νὰ σᾶς φέρω στὸ μέγα τὸ ἔργο ποῦ γραφτὸ σας εἶναι νὰ κάμετε. Ἐρχομαι νὰ σᾶς ξεμεθῆσω ἀπὸ τὴ χαρὰ σας γι' αὐτὸ τὸ λίγο ποῦ ἐγίνε, γι' αὐτὴ τὴν τρύπα ποῦ λευτερώθηκε, μὰ ποῦ γιὰ ἔθνος μεγάλο δὲ ὄνει, ἐπειδὴ σὲ τέτοια τρύπα μέλλον ἔθνικὸ δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσῃ. Ἀφήστε τὰ τὰ συντάγματα, τὰ θέατρα, τὶς φιλολογίες καὶ τὶς γραμματικῆς. Αὐτὰ εἶναι λούσα ποῦ ἕνα ἔθνος τὰ συλλογιέται ἔταν ἔχη ἔλο τὸ εἶναι του. Γυρίστε, παλικάρια μου, στὸ τσαρούχι, στὴν κάπα καὶ στὸ μαῦρο ψωμί. Γυμναστήτε πάλι στὰ γαπημένα μας τᾶρματα, καὶ λᾶτε μαζί μου. Ἡ ἔθνος μεγάλο νὰ γίνουμε, ποῦ κ' ἔχη καρδιά μας, κ' ὁ νοῦς μας μαζί του νὰ μεγαλώσῃ, κ' ἀπὸ ψεύτικα κ' ἀτιμα κέρδη νὰ γυρεῖ λαμπρὸς κ' ἀντρίκιες τιμές, ἢ νὰ γυρίσουμε στὴ σκοτεινὴ τὴ σκλαβιά, ποῦ μ' ἔλο τὸ αἷμα τῆς καὶ μ' ὅλη τῆς τὴν ταπεινώση, εἶναι πιὸ καλότυχο πρᾶμα ἀπὸ τὶς ἀτιμίες ποῦ μιὰ φορὰ ἕνας Γερροδῆμος πολεμοῦσε νὰ τὶς βγάλλῃ στὸν ἥλιο, καὶ μῆτε μέρος δὲ μᾶς ἰστόρησε».

Αὐτὰ θὰ μᾶς πῆ ὁ μεγάλος ὁ Λεβέντης, τὸ καμάρι τῆς Ρωμισούνης, καὶ τότες ἴσως τὴν προλάβῃ τὸ ἔθνος τὴν καταστροφῆ ποῦ τοῦ ετοιμάζουμε ἕμεις ἀπὸ τὴ μιὰ μὲ τὸ βαρὺ τὸ μεθύσι, κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ἀχόρταγος ὁ Σλαβισμός, ποῦ γιὰ κακὴ μας τύχη δὲν ἔχει μῆτε Τούρκου ἀκαμωσιά.

Γ

ΜΕΓΑΛΟΣ ΝΟΥΣ

Περπατῶντας στὸ δρόμο, περπατοῦσαν κ' οἱ στοχασμοί, κ' ἴσως πῆγαν πολὺ μακριὰ, στὰ φανέρωτα μέσα τὰ μέλλοντα! Καὶ παρὰ λίγο νὰ σκουντουφλήσουμε, — ὄχι σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν κοπέλλα, ποῦ ἴσως προσμένει ἕνα γλυκὸ σου χαιρέτισμα, καὶ δίχως νὰ τὸ συλλογιέται, σὲ προσκαλεῖ νὰ τῆς δώσῃς ἕναν ἀληθινὸν πατριώτη, ἕναν ἥρωα ποῦ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ βασιλικὸ μας Λεβέντη στὴν ἐκστρατεία του! Μόνον πῆγαμε νὰ σκουντουφλήσουμε ἀπάνω σ' ἐκεῖνον μὲ τὸν ἀψηλὸ τὸν κολλάρο, ποῦ χωρατὰ δὲ σηκώνει. Γιατὶ εἶναι Μεγάλος νοῦς.

Γεμάτη ἡ Ἀθῆνα τέτοια μεγάλα κεφάλια, ποῦ περπατῶντας, τρώγοντας, ἢ καὶ ρουχαλιζόντας, βρῆσκουν πῶς ἡ Φύση τοὺς ἔχει πλασμένους γιὰ ν' ἀφήσουν πάτημα μέσα στὴν ἱστορία. Ἄλλος σὲ τοῦτο τὸ στοιχεῖο τῆς δόξας, ἄλλος σ' ἐκεῖνο.

Ἡ ζωὴ τους εἶναι μαρτύριο κ' αὐτὴ μεγάλο σὰν τὸ κεφάλι τους. Τὸ ξέβρουν, τὸ λέει κατιτὶς μέσα τους πῶς εἶναι γεννημένοι γιὰ νὰ μιλοῦνε, νὰ γράφουνε, νὰ κυβερνοῦν, κ' ὡς τόσο ὁ κόσμος νὰ τοὺς νοιώσῃ δὲ θέλει, δὲν τοὺς φουσᾷ ὁ καιρός. Περπατοῦν, περπατοῦνε μὲ ξερὸ ραβδί στὸ χέρι, κ' ὄλο

γέννουν μεγάλες ιδέες. Μά έρχεται ο κόσμος κα-
τάπι, και παίρνοντας τὸ δρόμο του τίς πατάει και
λάσπη τίς κάνει. Ἀποκάμνουν τότες κι ἀπελπί-
ζούνται, πέφτουνε θύματα τῆς μεγαλωσύνης τους,
και πεθαίνουν τῆς πείνας οἱ πτωχότεροι. Νά δουλέ-
ψουνε; θά μού πῆς. Μά πῶς νά δουλέψουν οἱ Κα-
θούρηδες; ποῦ ἔπρεπε αὐτοὶ χιλιάδες νάχουν ἀπο-
κάτω τους και νά τοὺς προστάζουνε! Πῶς νά συλ-
λογοῦνται φωνὴ οἱ Ντάντηδες, ποῦ μ' ἓνα ὄνειρο
θρέφονται! Οἱ Βολταίροι, ποῦ ἔπρεπε νά τοὺς χα-
ρίζη τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα ὁ Τόπος!

Εἶναι ὅμως σόγι: ποῦ μονομιᾶς πάλι δὲν ἀπελπί-
ζεται. Και γιατί! ν' ἀπελπιστῆ εὐκολα, ποῦ, ἄς εἶναι
καλὰ ἡ συνταγματικὴ μας μελόπηττα, πολλῶν Κα-
θούρηδων ἦρθε ἡ ὄρα τους, και μετὰ τὸ γάντζο σκα-
λώσανε στὸ καρὰδι: και μπήκανε νά κυβερνήσουν
κι αὐτοί. Ἄς εἶναι καλὰ ὁ δασκαλισμός, πολλοὶ
Ντάντηδες ἀνέβηκαν τὸν Παρνασσὸ σάν τὰ γίδια,
και πολλοὶ Βολταίροι πιναχτήκανε στὸν ἀέρα σὰ
ροκέτες, κ' ἔσβυσαν πάλι, και πέσανε μαύρη σπάχτη
ἀπάνω στὸ χῶμα.

Πήγαίνε, ἂν τολμάς, και ρώτηξε τὸ φίλο τί
δουλειὰ κάνει. Πάρε τον, ἂν τολμάς, γιὰ μεγάλο
Βούλγαρο, Φράγκο, Κινέζο, ὅποιον ἄλλον ξέρεις πῶς
δουλεύει, μετὰ τὸ μεγάλο κεφάλι του. Θὰ σὲ λυπηθῆ
ποῦ τὸν πήρες γιὰ ἄνθρωπο, κι ὄχι μεγάλο νοῦ. Δὲ
θὰ καταδεχτῆ νά θυμώσῃ μαζί σου. Θὰ συλλογιστῆ
και θὰ πῆ, τί νά προσμένῃ ἀπὸ ἔθνος μετὰ τέτοιους
κουτοὺς σάν και λόγου σου, ποῦ φαντάζονται πῶς
πρέπει ἓνας Μεγάλος Νοῦς νά δουλεύῃ! Ὁ ἀπο-
ρέση ποῦ δὲν ἔχεις τόση γνώση ποῦ νά νοιώθῃς πῶς
τὸ Μεγάλο τὸ Κεφάλι ἀνάγκη νά δουλεύῃ δὲν ἔχει.
Καθίζει στὸ γραφετο, κι ἀμέσως γεννάει τὸ κοντύλι
του προσταγές, νόμους, συνέττα, δράματα, ιστορίες,
παραμύθια. Εἶδος μηχανῆ ποῦ βγάζει σουζούκια.
Μιά και δοθῆ ἀφορμὴ στῆ μηχανῆ νά γυρίσῃ, κ' ἔρ-
χεται ἡ Δόξα, ἡ θεὰ ποῦ τραβάει κατόπι τῆς ὄλο
αὐτὸ τὸ κοπάδι, φορτωμένη δάφνες και μεγαλεῖα.
Μὴ βλέπῃς ποῦ πηγαίνει στὸ σπίτι του και ξεπλώ-
νεται πειρασμένος. Ἐρχονται τὰ ὄνειρα και τονε
χερταίνουνε μετὰ τὸ οὐράνιο τὸ μάννα τους. Μὴ βλέ-
πῃς πῶς χάνει ὁ Τόπος δυὸ χέρια ποῦ μπορούσανε
νά τοῦ φυτέψουν ἓνα κρομμύδι. Μιά τέτοια ζημία
δὲν εἶναι τίποτις μπρὸς τὰ θάνατα τὰ δῶρα ποῦ μᾶς
ἐτοιμάζει: τὸ Μεγάλο τὸ Κεφάλι.

ΙΑ'

ΠΑΡΑΤΑΞΗ

Σκοπεῖω νά σὲ φέρω σὲ μιὰ παράταξη τώρα: νά
τηνε δῆς τὴν Ἀθήνα σὰ μεγάλο πανόραμα. Εἶναι
ὅμως κάμποσος περίπατος ἀπὸ δῶ, κι ὥσπου νά φτά-
σουμε, νά σοῦ ξηγήσω μετὰ λίγα λόγια τὸ τί συλλο-
γοῦμαι.

Συλλογοῦμαι πῶς ὅσοι ἀπὸ ταμᾶς εἶπαμε και
γράψαμε πῶς δὲν ἔχει βάθος ὁ ρωμαϊκὸς ὁ χαρα-
κτήρας, πῶς τοῦ λείπει ὁ ἀληθινὸς ὁ ἐνθουσιασμός,
τὸ θρησκευτικὸ ἐκεῖνο τὸ χρῶμα ποῦ διακρίνει τοῦ
Βορεινοῦ τοῦ λαοῦ τὴν κάθε ἰδέα, τὴν κάθε ἀγάπη,
και πῶς γι' αὐτὸ και Τιμὴ τί πάει νά πῆ δὲν τὸ
καλονοιώθουμε, ἔσοι τὰ ψυχολογήσαμε ἄλ' αὐτὰ,

δὲν τὸν ἀναλύσαμε τὸν ἐθνικὸ χαρακτήρα καθὼς
τοῦ ἄξιζε, και τὸν ἀδικήσαμε. Δὲν εἶναι πῶς δὲν
ἔχει τὸ βάθος ποῦ τοὺς χρειάζεται νά ριζώσουνε
μέσα του. Εἶναι ποῦ ὁ νοῦς του καταπονέθηκε ἀπὸ
τὸν παντοδύναμο τὸν ἐγωϊσμό. Κοίταξε τὸ Μεγάλο
ἐκεῖνο τὸ Ν.ῦ. Κοίταξε τί πίστη τὴν ἔχει στὸν ἑαυτὸ
του! Κοίταξε μετὰ τί ἐνθουσιασμὸ προσμένει τὴ δόξα!
Μὲ τί θρησκεία λατρεύει τὸ μεγαλεῖο του! Πόση
δύναμη ὀρισμένη γιὰ μεγαλήτερος κι ἀψηλότερος
στοχασμοὺς δὲ σπαταλιέται τοῦ τυφλοῦ τοῦ ἐγωϊ-
σμοῦ τίς παραξενιές! Τί δὲν μπορούσε νά κάμῃ
ἓνας νοῦς ποῦ εἶναι καλὸς τρεῖς μέρες νά τυραννιέ-
ται γράφοντας δυσκολοχώνευτους στίχους, πλέκοντας
ἀνωφέλητα ἐγκώμια, ἢ κυνηγώντας τιποτένια ρου-
σφέτια,—τί δὲν μπορούσε νά κάμῃ ἂν ξεχνούσε τὸν
ἑαυτὸ του, και θυμοῦνταν τὸ ταλαίπωρο τὸ ἔθνος
ποῦ τίμιους κι αὐταπάρνητους ἐργάτες μετὰ τὸ λυ-
χνάρι γυρεύει, κ' ἓναν δὲ βρίσκει!

Ὅχι, τὸ βάθος τὸ ἔχει, τὸν ἐνθουσιασμὸ τὸν ἔχει,
τὴ θρησκεία κάθε ἀγάπης τὴν ἔχει. Εἶναι τὴ λη-
σμονησιὰ τοῦ ἐγὼ ποῦ δὲν ἔχει.

Νά τις ὡς τόσο κ' οἱ Κολόννες τοῦ Κοιζάμπαση
τοῦ Ὀλύμπου, ποῦ μ' ἀθάνατους Θεοὺς εἶχε νά κά-
μῃ, και πάλι: Σύνταγμα δὲν τοὺς ἔδινε! Ἐδῶ εἶναι
ποῦ μπερδεῖ νά καθίσῃς, και ζωντανὸ νά τὴν κά-
μῃς μετὰ τὰ λόγια τὴν ἀρχαιότητα. Ἐδῶ εἶναι: ποῦ
θὰ βάλῃ τὸ ἔθνος τὸ πιδ γλυκόφωνο του παιδί νά
λαλήσῃ και νά τοῦ ξηγήσῃ τί λέν αὐτὰ τὰ γαλαζία
τὰ βουνὰ γύρω, αὐτοὶ οἱ κάμποι, αὐτὲς οἱ πέτρες!
Ποῦ νά τὴ βροῦμε τώρα τέτοια δύναμη και φωνή!
Ἀπὸ ποῦ νά φανερωθῆ τέτοιος θεῖος Μεσσίας, κι ἂν
φανερωθῆ, σὲ τί γλώσσα νά μᾶς λαλήσῃ, και ποιὸ
Θεὸ νά λατρέψῃ!

Τὸ βλέπεις τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ποῦ ξεχύνεται ἀπὸ
κάθε πλευρὰ και ξεκινάει κατὰδῶ, και μαζεύεται:
γύρω στὶς ἀθάνατες τίς Κολόννες; Μὴ νομίζῃς πῶς
νά διαλέξῃ πηγαίνει κανέναν τέτοιο Μεσσία! Πη-
γαίνει νά γλεντίσῃ, και τίποτις ἄλλο.

Νά τοὺς κάμουμε, μετὰ τὰ κρυφὰ τὰ μάγια τοῦ
νοῦ, σὲ παράταξη νά περάσουν ὀμπρὸς μας, και νά
τοὺς δοῦμε. Ὅλης τῆς Ἀθήνας τὴν εἰκόνα μετὰ μᾶς
νά τὴν πάρουμε. Νά γλεντίζουν οἱ Ἀθηναῖοι, και
μετὰ ἀθώρητοι νά τοὺς ζωγραφοῦμε.

Κοίταξε ποῦ ἀρχισαν κιόλας! Περνάει τὸ πρῶτο
τὸ τάγμα, φάλαγγα πυκνὴ και μετὰ πέννες ἀρματω-
μένη. Εἶναι οἱ δασκάλοι, οἱ γραμματικοὶ, οἱ πατέ-
ρες τῆς κορακίστικης. Μέρα και νύχτα παιδεύονται
νά φράξουν τοῦ λαοῦ τὸ στόμα ποῦ τοὺς προδίνει,
κι αὐτὸ πάλι σκάνει ἄ δὲ μιλῆσῃ!

Ἄλλοι δασκάλοι τὸ δεύτερο τὸ τάγμα. Δασκά-
λοι πολιτικοὶ, ποῦ διαβάζεις τὰ μεγάλα τὰ λόγια
τους, και ξεχνᾶς τὰ μικρὰ τὰ καμώματά τους.

Μεγάλο τάγμα τὸ τρίτο, κι ἀτέλειωτο. Ὑπάλλη-
λοι ὀνομάζονται στὴ γλώσσα τὴν κορακίστικη ὀ-
νομα στὴ ρωμαϊκὴ δὲν ἔχουν, ἐπειδὴ τοῦ κάκου
τοὺς φωνάζει τὸ κλαδευτήρι, τάλέτρι και τὸ σφυρί.

«Φοιτηταὶ» εἶναι τὸ τάγμα ποῦ ἔρχεται τώρα.
Ἐπρεπε ὁ καθέννας τους νά μένῃ «φυτευτῆς» στὸ
χωρὶό του.

Μὴν τὸ κακοβλέπῃς τὸ πέμτο τὸ τάγμα. Εἶναι
Τραμποῦχοι. Καλὸι πατριῶτες, ποῦ ἔχασαν τὰ νερά

τους. Τούρκους νά πολεμήσουν ἂν εἶχαν, δαφνοστεφάνωτοι θὰ περνούσανε τώρα.

Πέρασέ το μὲ μὰ ματιὰ τὸ ἔχτο τὸ τάγμα. Εἶναι Πραματευτάδες καὶ παντῆς λογῆς δουλευτάδες, ποῦ τότε μόνο συλλογιούνται τὰ χάλια τοῦ τόπου, ἔταν ἀνεβαίνῃ τὸ κάμπιο, ἢ πλερώνουνε φάρους.

Οἱ «Δημοσιογράφοι» διαβαίνουν τώρα. Τοὺς παίρνει τοὺς δύστυχους ὁ δασκαλισμὸς ἀπὸ τῆ μιὰ, κ' ἡ Ρωμισοσύνη ἀπὸ τὴν ἄλλη, κι ἔταν τοὺς διαδάξῃς, εἶναι νὰ τοὺς λυπάσαι.

Εὐκόλα τὸ ξεχωρίζεις τῆγδοο τὸ τάγμα ἀπὸ τὴν πολεμικὴ τους στολή· μόνο ποῦ μαζὶ μὲ τὶς Ἀφροδίτες δὲν κυνηγοῦνε καὶ δόξα!

Τὸ τάγμα ποῦ τώρα περνάει ἔπρεπε μὲ τοὺς Τραμπούκους νὰ πάη. Εἶναι μαχαιροβγάλτες, παλικάρια ποῦ στάδιο δὲν τοὺς ἀνοίγ' ἡ πατρίδα νὰ τρέξουν. Τρέχουνε στοὺς δρόμους καὶ μαχαιρώνουν, περνοῦν ἀπὸ τὶς διπορτες φυλακῆς μας, καὶ βγαίνοντας ξαναμαχαιρώνουν.

Χαιρέτησε τώρα μὲ σέβας. Εἶναι οἱ ἀδικάτοι αὐτοὶ ποῦ περνοῦν, οἱ ἀστυνόμοι, οἱ δικαστάδες, κ' οἱ παρόμοιοι τους. Εἶναι τοῦ νόμου οἱ κλειδοκράτορες, καὶ τῆς δικαιοσύνης οἱ δεσποτάδες. Οἱ νόμοι τους εἶναι σὲ βιβλία κλεισμένοι, καὶ μῆτε τῆ Μεγάλῃ Παρασκευῇ μαζὶ μὲ τὸν Ἐπιτάφιο δὲ βγαίνουνε.

Ἀκολουθᾷ καὶ δωδέκατο τάγμα, ποῦ ἴσως ἔπρεπε νὰρχεται πρώτο. Ἴσως γιὰ ν' ἀληθῆψη τὸ ρητὸ, «οἱ πρώτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρώτοι».

Φίλε μου καὶ Κληρονόμε, τὴν εἶδαμε τὴν «Ἑλλάδα» σ' ἔλη τῆς τῆ δόξα τὴν τωρινή. Τὴν εἶδαμε ἐλόγυμνη, μ' ἔλα τῆς τὰ ψεγάδια, κι ἔχι γιὰ νὰ γελάσουμε, μόνο νὰ δοῦμε ἂν αὐτὰ τὰ ψεγάδια τῆς ἔχουνε στρεβλωμένη τὴν ὀμορφιά, ἢ νὰ μὴν εἶναι τῆς ἐπιφάνειας ψεγάδια, ἴσως τῆς ἀλυσίδας σημάδια. Ἡ ὀμορφιά τοῦ κορμιοῦ τῆς δὲ χάθηκε, ἔχι καὶ μῆτε θὰ λείψῃ, ὅσο ἀναπνέει καὶ ζῆ. Ὅλοι αὐτοὶ ποῦ τοὺς εἶδες παραταγμένους, ἔλοι τους εἶναι Ρωμιοί. Τὸ αἷμα τῆς ἡρωϊκῆς τους τῆς ἐποχῆς σ' ἑπτὰ δεκαριῆς χρόνια δὲν μποροῦσε νὰ ξεθυμάνῃ. Τέτοιο αἷμα εὐκόλα δὲν ἀφανίζεται μέσα σ' ἕνα καφκὶ φράγκικο τσάι, μῆτε σ' ἕνα ποτήρι δασκαλήσιο νερό. Τὸ ἔθνος ἔχει ἀκόμα μεγάλη δουλειὰ νὰ κάμῃ, κ' ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὴν κάμῃ. Τὸ νοιώθει μὲς στὴν καρδιά του πῶς τοῦ χρειάζεται γῆς καὶ θάλασσα νὰ ξαπλώσῃ τὴ δύναμή του καὶ τὴ ζωὴ του. Αὐτὰ τὰ ψεγάδια ποῦ εἶδες, τὰ πῶτερα εἶναι ἀπόδειξη πῶς τὸ ἔθνος ζῆ. Ἀγριομαθημένο ἀπὸ τὰ ἔρμα του τὰ βουνά, τὸ κατεβάσανε σὲ βασιλικὸ περιδῶλι, καὶ μῆτε μὲ κάγκελα δὲν τὸ τριγουρίζανε. Τὶ ἔλλο περιμένεις παρὰ γῆς Μαδιὰμ μέσα σὲ κείνο τὸ περιδῶλι!

Ὅταν τὸ ἔθνος δὲν ἔχει ὀλη τὴ γῆ του κι ὀλη τὴ θάλασσα, χίλια συντάγματα καὶ χίλιες γραμματικῆς νὰ τὸ βγάλουνε δὲ σώνουν ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ του τὴν ἐποχῆ. Τὸ πολὺ τὸ κάμνουν καὶ στὴ λαχτάρια του ἀπάνω κυνηγαί τύχη καὶ καλοπέραση, ἐκεῖ ποῦ δὲ βγαίνει παρὰ φτώχεια, ταπεινώση καὶ κακομοιριά.

Κυνηγατε Ἰσκιους, καλοὶ Ἀθηναῖοι! Εἶναι κι αὐτὸ καυτὶς. Ἐμεῖς οἱ Τουρκομερίτες μῆτε Ἰσκιους

δὲν κυνηγοῦμε! Κυνηγατε, καὶ μὴν ξεχνατε τὴν τέχνη, καὶ βρεθῆτε ἀνετοίμαστοι ἔταν ἔρθῃ τ' ἀληθινὸ τὸ Μεγάλο τὸ Κεφάλι, καὶ σὰς βάλῃ καὶ κυνηγατε τὴν ἀθάνατη τὴ δόξα τῆς ἀρετῆς, τῆς παλικαριᾶς, τῆς λησμονησιᾶς τοῦ Ἐγῶ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Φίλτατε Κληρονόμε μου, σ' ἔφερα πάλι στὸ μοναχικὸ μου καλύδι, κι ἀφήσαμε τὸ ταξίδι μας, ἴσως ἀπότομα κι ἀξαφνα· μὰ νὰ σοῦ πῶ τὸ γιατί!

Ἄφου κάθισα ἐφῆς κ' ἔγραφα τὸ σεριάνι μας στὶς Κολόννες, ἔγυρα κι ἀκκούμπησα τὸ λευκότριχό μου κεφάλι σ' αὐτὴ τὴν ἄγια τὴν πέτρα ποῦ ξέρεις, ν' ἀναπαυτῶ. Καὶ μὲ πῆρε ὕπνος κ' εἶδα παράξενο ὄνειρο. Εἶδα πῶς φάνηκε καὶ στάθηκε στὸ κατώφλι ὁ γέρο-Βασίλης, κρατώντας ἀπὸ τὸ χέρι κάποιον ἄλλον ποῦ δὲ φαινότανε, γιατί στέκουνταν ἀπ' ἔξω. Καὶ σὰ στάθηκε καὶ μὲ κοίταξε, χαμογέλασε καὶ γύρισε πρὸς τὸ σύντροφό του ἀπ' ἔξω, κ' εἶπε: «Καιρός του εἶναι πιά νὰ μᾶς ἔρθῃ».

Καὶ ξύπνησα ἀμέσως τρομαχτικά. Κι ἀρχισα καὶ συλλογιόμουν πῶς κάτι σημαίνει αὐτὸ τῶνερο. Τάχα νὰ μὴν ἔκαμνα τὸ χατίρι τους καὶ μὲ φωνάζουνε πρὶν ἀποτελειώσω; Τάχα νὰ τὴν ἀποτελειώσω τὴ δουλειὰ μου; Θεὸς τὸ ξέρει. Εἶχα πολλὰ κρυμμένα στὸ νοῦ μου καὶ στὴν καρδιά μου, καὶ δὲ σοῦ φανέρωσα μῆτε τὰ μισά.

Δίχως ἄλλο αἶριο φεύγω. Ἴσια στ' Ἅγιο Ὄρος θὰ ξεκινήσω. Ἐκεῖ θὰ τίς βρῆς αὐτῆς τὶς Φυλλάδες, αὐτὸ τὸ αἷμα ποῦ ἔσταξε ἀπὸ τὶς μισόστεγνες φλέβες μου. Ἴσως, σὰν τὰ διαβάσης αὐτὰ τὰ χαρτιά καὶ τὰ κάμῃς δικὰ σου, τὰ κρίνης ἄξια νὰ διαβαστοῦν κι ἀπὸ ἄλλους, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βρεθῇ δυνατώτερο χέρι καὶ βράψῃ τὴν πένητα του μέσα στὸ αἷμα τοῦ Γεροδήμου, καὶ γράψῃ τὰ λόγια τοῦ θὰ τὸ ξυπνήσουν τὸ Ἔθνος, καὶ θὰ τὸ φέρουνε στὸ μεγάλο τὸ δρόμο του.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΤΕΛΟΣ

ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ.
τοῦ Βασιλέως

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ. Εἰδικαὶ σχολαὶ ἀνωτέρων τεχνικῶν σπουδῶν: ΕΜΠΟΡΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ, ΓΕΩΡΓΙΚΗ, ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΙΚΗ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. Φοίτησις διετής. Γίνονται δεκταὶ καὶ μαθήτριά. Ἐγγραφαὶ ἀπὸ τῆς 20 Αὐγούστου. Μαθήματα ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου, Γραφεῖα Ἀκαδημίας καὶ Δελτίου ἐπὶ τῆς πλατείας Κάνιγγος. Τὰ διδαστρα ἡλαττώθησαν εἰς τὸ 1/3 σχεδόν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τεχνικῶν σπουδῶν. Ὁδηγὸς παρέχεται δωρεάν τῷ αἰτούντι.

ΑΘΗΝΙΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

(Σ' ένα φίλο, στά ξένα)

Ἀθήνα, 2 τοῦ Σεπτεμβρίου.

Με τὴ σειρά σου τὰ γράφω. Στις 20 τοῦ περασμένου ἤρθε ὁ Βενιζέλος στὴν Ἀθήνα, πηγαίνοντας στὴν Κρήτη γιὰ νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ πρόεδρος τοῦ Ἐχτελεστικοῦ ἐκεῖ. Ἐδῶ, συναντήθηκε καὶ μετὸν Καμπόν, τὸ Γάλλο διπλωμάτη πού ταξιδεύει στὴν Πόλη, κατὰ τὰ φαινόμενα μετ' εἰδικῆ ἀποστολῆς. Ἀπὸ τὴν Κρήτη ἤρθε καὶ ὁ κ. Παυλογιώργης, φίλος τοῦ Ράλλη πληρεξούσιος. Οἱ κκ. Μιχελιδάκης, Κούντουρος καὶ Παπαμαστοράκης παραιτηθήκανε τηλεγραφικῶς, κ' ἔτσι λύθηκε τὸ ζήτημα: ἡ Εὐρώπη ἔστειλε νότα τῆς Τουρκίας πὸς τίποτα δὲν πάθανε τὰ δικαιώματά της στὴν Κρήτη, γιὰτὶ οἱ ἄλλοι δύο πληρεξούσιοι πού ἔθρουνε στὴν Ἀθήνα εἶναι Ἕλληνες πολῖτες. Κι ὡς τόσο, ἐρχότανε στὸ Αἰγαῖο ἡ ἀγγλικὴ ἀρμάδα, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό...

Στὴν Κρήτη λοιπὸν ἡ ἀντιπολίτευση δὲ δέχτηκε ~~θέση στὴν Κυβέρνηση~~ ~~Κ' ἔτσι κυβερνάει τώρα ἐκεῖ~~ βενιζελικὴ τριαντρία, οἱ κκ. Μαρῆς, Μυλωνογιάννης καὶ Σκουλάς. Ἐδῶ, οἱ δυσκολίες γιὰ τὸ δάνειο λείψανε καὶ ἀρχίσανε νὰρχουνται δόσεις: ἔγινε μιὰ ἐκρηξὴ στὸ Πυριτιδοπαιεῖο καὶ σκοτώθηκε ἕνας ἐργάτης: σκοτώθηκε ὁ λήσταρχος Σκούμπρας κοντὰ στὸ Μαλακάσι τῆς Θεσσαλίας: γύρισε ὁ Διάδοχος ἀπὸ τὸ Μαυροβούνι, καὶ ὁ Βασιλιάς ἀπὸ τὸ ταξίδι του στά νησιά: καὶ τὴν ἴδια μέρα (25 τοῦ περασμένου) ὁ στρατὸς τῆς Ἀθήνας εἶχε ἐπιφυλακῆ, γιὰτὶ 18 δεκανῆδες τοῦ ἵππικοῦ κάνανε πρωτόκολλο πὸς δὲ θὰ πατήσουνε τὸ στρατιωτικὸ τους τὸν ἕρκο: παρὰ λίγο νὰ κηρύξουνε ἀπεργία κ' οἱ ψωμάδες, καὶ ἀκριβῆνε μιὰ πεντάρα τὸ ψωμί: ἔγινε τὸ συνηθισμένο δημοδιδασκαλικὸ συνέδριον: ἄρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ μαζεύουνται οἱ πληρεξούσιοι, κ' ἡ συζήτησις ἔπαιρνε κ' ἔδινε ἂν πρέπη νὰ ὀρκιστοῦνε πίστη στὸ Σύνταγμα καὶ στὸ Βασιλιά, ἂν ἡ Συνέλευσις θάβηαι Συνταχτικὴ ἢ ὄχι, ἂν ἡ Κυβέρνησις τοῦ Δραγούμη θὰ μείνῃ ἢ ὄχι: στὴν ἀρχὴ γιὰ νὰ λογοδοτήσῃ. Τέλος ἔχτές, 1 τοῦ μηνός, ἔγινε μετ' ἐπιπομπῆ καὶ παράταξις τὸ ἀνοιγμα τῆς Βουλῆς (Διπλῆς Ἀναθεωρητικῆς, ἕπως τὴ λὲν ἐπίσημα), διαδόστηκε ὁ βασιλικὸς λόγος, καὶ ἀπὸ βδομάδα ἐλπίζουμε νὰρχίσῃ δουλειά, ἅμα ἔρθῃ καὶ ὁ Βενιζέλος. Τοῦ ἐτοιμάζουσι οἱ φίλοι του — ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ τὸ φιλελεύθερο κόμμα πού ὄσο πάει καὶ πυκνώνεται — πανηγυρικὴ ὑποδοχὴ.

Καὶ στὸ ἀναμεταξύ χειροτερεύανε τὰ πράματα μετὸς Τούρκους. Εἶναι δύο βδομάδες τώρα πού βγήκε λόγος πὸς μᾶς στείλανε καὶ τελεσίγραφο.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὸς κάνανε πολεμικὰ συμβούλια, καὶ οὔτε τὸ μποῦκοτάρισμα οὔτε τὸν κατατρεμὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ διώξιμό τους ἀπὸ τὴ Σαλονίκη πᾶσανε. Στις 21 τοῦ περασμένου παραλάβανε καὶ τὰ δύο γερμανικὰ θωρακωτὰ στὴν Πόλη. Καὶ πεισματωμένοι οἱ φίλοι, πού δὲν τὰ καταφέρανε ἀκόμα νὰ πάρουνε δάνειο ἀπὸ τὴ Γαλλία, μ' ὄλη τὴν ἐπισκεψὴ τοῦ βεζύρη Χακὴ στὸ Παρίσι. Καὶ διαμαρτυρηθήκανε πάλι γιὰ τοὺς ἀξιοματικὸς πού ὑπηρετοῦνε στὴν Κρήτη. Καὶ ἄγριες σκηνῆς γενήκανε στὴν Καβάλλα, ἔπει σκοτώσανε κ' ἕνα χριστιανὸ πού δὲν τοὺς ἄνοιξε τὴν κάσα του. Καὶ τὸν Ἰταλὸ πρέσβη ἔθρισε μέσ' στὸ Γαλατὰ ἡ Τουρκοκογιὰ, — τόσο πιά πού καὶ ὁ Παρισιάνικος «Χρόνος» ἔγραψε πὸς εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ καταργηθοῦνε τὰ προνόμια τῶν ξένωνε στὸ νεοτούρκικο κράτος. Καί, θὰ εἶδες ἀπὸ τὰ τηλεγραφήματα τὴν κρίσιμη θέσις τοῦ πατριαρχικοῦ πόλεμου γιὰ τὰ προνόμια τῶν ραγιαδῶ. Μ' ὄλες τίς φοδέρεις τῆς Πύλης, συναχτήκανε στὴν Πόλη λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ πληρεξούσιοι γιὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσις. Μὰ ὁ νεοτούρκικος στρατὸς μπλοκάρει ἀπὸ χεῖρας τὰ Πατριαρχεῖα καὶ φυλακίζουσι τοὺς ἀντιπροσώπους πού πηγαίνουν ἐκεῖ. Εἶναι φόβος καὶ γιὰ τὸν Πατριάρχη, μήπως τονὲ φυλακώσουνε, ἂν ἡ Εὐρώπη δὲν τρέξῃ τὰ δόντια της, ἂν ἡ Βουλγαρία δὲ φοδερῖσῃ καὶ αὐτὴ. Μὴ σοῦ φανῆ παράξενο αὐτό. Ὁ Βούλγαρος Ἐξάρχος τὸ εἶπε καθαρὰ πὸς εἶναι σύμφωνος μετὸν Πατριάρχη, γιὰτὶ ὁ ἀγώνας του εἶναι ἀγώνας γιὰ τὸν ἐθνισμό κάθε ραγια πού ζῇ μέσα στὸ τούρκικο, κ' οἱ βουλγαρικὲς ἡμεριδές τὸ γράφουσι, πὸς δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ ὑπογραφοῦνε συμμαχίας: ἡ πολιτικὴ στιγμή θὰ τὸ δείξῃ πὸς μαζί θὰ δράσουνε Βουλγαρία κ' Ἑλλάδα ἐναντὶα στὸν κοινὸ ἐχθρό.

Αὐτὰ γίνονται. Κι ἂς δηλώνουσι ὁ Τζουλιάνος μετὸν Αἰρενταλ, ὕστερα ἀπὸ τὴν τελευταία συνάντησή τους, πὸς «μετ' ἐμπάθειαν θὰ παρακολουθήσουνε τὴν εὐημερία τῶν βαλκανικῶν κρατῶν».

ΑΘΗΝΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ

ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ. — Βγήκε στὴν Κέρκυρα γραμμένο ἀπὸ τὸ γιατρὸ Σ. Ζαδιτζιάνο ἕνα βιβλίον ἐπιστημονικὸ μετὸν τίτλο «Ἀστυιατρικὴ καὶ Πολιτισμὸς». Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔξιν πού δείχνει τίς βαθεῖες ἐπιστημονικὲς γνώσεις τοῦ συγγραφέα, γνωστὲς καὶ ἀπὸ ἄλλα του ἔργα (ἐν' ἀπ' αὐτὰ «Service des Enfants trouvés de N. D. de Péra» εἶναι καὶ βραβεμένο ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία) εἶναι καὶ πολυτιμότερο γιὰ τὸν ἀγώνα μας τὸ γλωσσικόν, γιὰτὶ γραμμένα στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, πλάι σ' ἄλλα πολύτιμα γιὰ τὴν Ἐπιστήμη, βλέπει

κάνεις κι αυτά τὰ βαρυσήμαντα : « Έχω μπροστά μου τὸ δελτίο τῆς Ἑλλ. Γεωργ. Ἑταιρίας (Ἀπρίλ. 1910) ὅπου μὲ τὴν ὑπογραφή Χρ. Γ. Χρυσάκη δημοσιεύεται μιὰ μετάφραση ἀπὸ τ' ἀγγλικά «Πεντήκοντα πρακτικά συμβουλαι διὰ τοὺς γαλακτοκόμους». Ἄν ἡ μετάφραση αὐτὴ ἔχει σκοπὸ νὰ διαδώσῃ πρακτικὰς γνώσεις στὸ λαὸ μας, εἶναι φανερὸ πὼς θ' ἀποτύχῃ. Ἄς κρίνει ὁ ἀναγνώστης, ἂν ὑπάρχει γαλατὰς ἔστω καὶ διαβασμένος, ποῦ θὰ καταλάβῃ τίποτα ἀπὸ τὶς παρακάτω λέξεις, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς δυσκολίες τοῦ καθαρευουσιάνικου τυπικοῦ καὶ συντακτικοῦ : εὐρωπιῶντος, εὐρωπιῶντων, δάπεδον, ἐμπτώσεως, ἰνώδες, διηθούντες, καλυπτέον, ὡς αἰὲν τε, δξύνισις, ψηκτικὴν, ὕδαρῆς, θηλῆς, ζέοντας, γαλακτοκομικὰ σκευή (πολὺ κιομικὰ μὰ τὴν ἀλήθεια !) Ἔτσι εἶναι μεταφρασμένα ὅλα τ' ἄρθρα κι ὅποιος θέλει ἄς ρωτήσῃ τὸ γαλατᾶ ἂν βγάζει νόημα, κι ὅμως γι' αὐτὸν καὶ τοὺς ἀγροτικούς πληθυσμοὺς χρειάζονται οἱ «πεντήκοντα πρακτικά συμβουλαι» κι ἔχι γιὰ μένα.»

Ὁ Νουμάς χαρούμενος καὶ περήφανος γιὰ τὸ καινούριο βιβλίον, χαιρετάει κ' ἕναν ἀνέμου ἀπόστολο τῆς Γλωσσικῆς Ἰδέας.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ἀπὸ τὸ φύλλο τοῦτο παύουν οἱ διακοπὲς τοῦ καλοκαιριοῦ, κι ὁ «Νουμάς» θὰ βγαίῃ κάθε Κεριακὴ ταχτικά.

— Ὁ λογιώτατος κ. Βλάχος υἱὸς (Δεῖνα κτλ.) μᾶς βραβιώνει σ' ἕνα του παραπολὺ ἐξυπνο βεινογράφημα πὼς «ὁ Γυχάσης, ἄνθρωπος ἀκριτὰ μωρός, ἔχει γράψῃ καὶ μιὰν ἐξυπνάδα εἰς ἕνα λεύκωμα. Ὁ ἄνδρας, ἔλεγεν, ἂν δὲν εἶναι κατὰ τίποτε ἄλλο ἀνώτερος ἀπὸ τὴν γυναῖκα, εἶναι κατὰ τοῦτο : ἔτι δὲν ἔχει λευκώματα. Αὐτὰ ἐννοεῖται, ἔτι τὰ ἔλεγεν εἰς τὴν δικήν του γλώσσαν καὶ ἐγὼ (ἄφερμι κ. Δεῖνα !) τὰ μεταφράζω.»

— Ὁ κ. Βλάχος εἶναι, καθὼς ξέρετε, τόσο πολὺ ἐξυπνος, ποῦ ἀγωνίζεται ἀπὸ μωρὸ παιδί νὰ γράψῃ καὶ καμιὰ βλακεία, μὰ δὲν τὰ καταφέρει. Δὲν τὸν ἀφήνει ἡ ἐξυπνάδα του.

— Σὺ, βλέπετε, πάει καὶ τὸ βασίλειο.

— Σ' ἕναν κύκλο θεατρικὸ, ποῦ κακογλωσσία τί θὰ πῇ δὲν ξέρουμε καθόλου, βγάλανε τώρα καὶ διασκεδάξουνε μ' ἐπίκαιρα αἰνίγματα, καὶ τὸ κούττοτερο ἀπ' αὐτὰ θὰ πάρῃ βραβεῖο.

— Γιὰ τὴν ὥρα, ἐλπίδες γιὰ τὸ βραβεῖο ἔχει τὸ ἀκόλουθο :

Πρόθεσις εἶν' τὸ πρῶτο μου, ἄρθρο τὸ δεύτερό μου, χρῆμα εἶναι τὸ τρίτο μου, δρᾶμα τὸ σύνολό μου.

— Ἐννοεῖται πὼς καὶ τὸ δρᾶμα ποῦ ἐννοεῖ τὸ αἰνίγμα, πάει γιὰ τὸ βραβεῖο, ἔχι γιὰ τὸ χρῆμα, καὶ θὰ τὸ πάρῃ.

— Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ ἐπίκαιρα αἰνίγματα, τυπώνουμε κ' ἡμεῖς τὸ παρακάτω «ἐπίγραμμα, ἀφιερωμένο στὸ Ν. Ποριώτη, συγγραφέα τοῦ «Ξένου», κωμωδίας ποῦ τῆς ἀλλάξανε τὸν ἀδόξατο οἱ κριτικοί :

Μαργαριτάρια ψάρευε σὲ ξένα μεταφράσματα (γιὰ τὰ δικὰ του μὴ ρωτᾶς : δὲν τᾶσερνε οὔτε τράτα !) Μὰ σὺ μαγέρευε κι αὐτὸς πρωτότυπα ξερᾶσματα, ξένοι τοῦ σκοῦζαν καὶ δικοί : Μετάβρασ' τα καὶ φά τα !

— Ὁ πρῶτος ποῦ θὰ βρῇ τὸν...ἐπιγραμματοποιὸ, θὰ λάβῃ ἕνα ἰσόβιο εἰσιτήριο γιὰ τὸ «Αἰνίγμα», τὴν ἀριστουργηματικὴ κωμωδία τοῦ κ. Μπάμπη Ἄννινου.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Γ. Σ. ἐδῶ. Εἶναι καὶ λεξικά, καὶ γλωσσάρια καὶ γλωσσικὰ φροντιστήρια στὸ Πανεπιστήμιο, καὶ μπορεῖς νὰ τὰ ρωτήσης.—κ. Νίσσυρο. Γιατί δὲ μᾶς ἔστειλες ἐμᾶς τὰ καλῆτερα, σὴν τὴν «Αὐγή» νὰ ποῦμε ;—Ἐρημίτη, σὴν Κέρκυρα. Ἐλπίζουμε πὼς θὰ μᾶς στείλῃς ἄλλα καλῆτερα.—κ. Μ. Μ. Ἄφου τὸ λές καὶ μόνος σου, πὼς «ποτέ δὲ θὰ ρωτήσης τοὺς ἀνθρώπους», γιατί σὲ μέλει νὰ πικραθοῦν αὐτοὶ ποῦ θὰ τὸ διαβάσουνε τυπωμένο ;—κ. Γ. Πολ. στὸ Βερολίνο. Ἔτσι θάναι, καθὼς τὸ γράφεις, ὥστε δικὸ μας τὸ λάθος, φαίνεται.—κ. Χαρ. Ἐπαχτ. Τὸ δηγηματάκι σου θὰ μπῇ στὸ φύλλο τῆς ἄλλης Κεριακῆς.—κ. Ρ. Δεβ. σὴν Ἰδρυσσά. Θὰ δημοσιευτοῦν. Περιμένουμε καὶ τὰ πεζά.—κ. Γ. Π. ἐδῶ. Στὸ ἐρχόμενο φύλλο θὰ γράψουμε πλατιά γιὰ ὅσα μᾶς ρωτᾶς.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΘΙΑΣΟΣ

Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκιπος Γεωργίου

ΩΔΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Ὁδείου γνωστοποιεῖ ὅτι αἱ ἐγγραφαὶ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1910—1911 ἀρχοῦνται τῇ 2ᾳ Σεπτεμβρίου καὶ λήγουσι διὰ μὲν τοὺς παλαιούς μαθητὰς τὴν 11ην Σεπτεμβρίου, διὰ δὲ τοὺς νέους τὴν 15ην.

Τὰ μαθήματα ἀρχοῦνται τὴν 13ην Σεπτεμβρίου.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν παλαιῶν μαθητῶν δύναται ν' ἀνανεύσῃ τὴν ἐγγραφὴν του, ἀνευ τῆς προσαγωγῆς τοῦ ἐνδεικτικοῦ του, καὶ οὐδεμία ἐγγραφὴ γίνεται δεκτὴ ἀνευ προκαταβολῆς τοῦ δικαιώματος ἐγγραφῆς καὶ διδάκτρων.

Οἱ προσερχόμενοι μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἄνω ἐριζομένης προθεσμίας γίνονται δεκτοὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι θέσεις κεναί, ἡ δὲν παρεμποδίζεται ἡ πρόοδος τῶν ἄλλων μαθητῶν.

Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ παρουσιασθῶσιν αὐτοπροσώπως δύνανται νὰ ὑποβάλωσι τὴν περὶ ἐγγραφῆς αἰτησίαν τῶν δι' ἐπιστολῆς ἢ δι' ἀντιπροσώπου.

Δικαίωμα ἐγγραφῆς διὰ τοὺς μαθητὰς πρῶτων τῶν σχολῶν (πλὴν τῆς ἐσπερινῆς) δρ. 7 μέχρι τῆς 15ης Σεπτεμβρίου. Μετὰ τὴν 15ην ἀναδιβάζονται εἰς δραχ. 12.

Διὰ πᾶσαν περαιτέρω πληροφορίαν ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ὁδείου καθ' ἑκάστην ἀπὸ 9—12 π. μ.

Ὁ Διευθυντῆς
Γ. Ν. Νάζος

Π. Σ. ΔΕΛΤΑ

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

—ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ (μὲ εἰκόνες τοῦ κ. Ν. Δύτρα).

—Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑΣ (μὲ εἰκόνες τῆς Κας Σοφίας Δασκαρίδη).

Τυπώθηκε στὴ Λόντρα, σὲ διαλεχτὸ χαρτὶ καὶ εἶναι καλλιτεχνικὰ δεμμένο.

Πουλιέται στὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἐστίας» δρ. 3,50.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά τήν 31 'Ιουλίου 1910

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

		31 'Ιουλίου 1910	30 'Ιουνίου 1910
Τομείον / Είς μεταλλικόν	Δρ.	3,939,430.24	4,152,852.—
Είς Τραπεζικά γραμμάτια 'Ιονικής Τραπεζής	»	749,800.—	831,150.—
Είς κερατικά γραμμάτια δίδραγμα και μονόδραγμα	»	868,630.—	1,000,070.—
'Εξωτερικοί λ)σμοί. { Αντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ 'Εξωτερικόν	»	44,394,651.91	44,660,706.04
{ Προϊόν εκδοθέντ. 'Εθν. Δαν. εἰς γρ. 'Ελλ. Σιδ. 4 ^ο /100 τοῦ 1902	»	60,174.40	67,062.90
Δάνειον πρὸς τήν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ ἀναγ. κυκλοσφ. Τραπ. Γραμμ.	»	61,778,575.42	61,778,575.42
» πρὸς τήν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν διδράχμων και μονοδράχμων.	»	9,000,000.—	9,000,000.—
'Ομολογίαί ἔθνικῶν δανείων { Εἰς χρυσόν Δρ. 27,899.815.—	»	33,306,024.50	33,306,024.50
{ Εἰς Τραπ. Γραμμάτια	»	61,205,839.50	61,363,008.25
Γεωργικὸν Θεσσαλικὸν Δάνειον	»	4,152,100.—	4,141,000.—
Ἐντοκα γραμμάτια 'Ελλην. Δημοσίου εἰς τραπεζ. γρ/τία.	»	21,067,507.22	18,061,395.47
Προξοφλήσεις	»	3,608,669.15	3,474,042.35
Καθυστερήσεις προξοφλήσεων	»	19,089,025.75	19,841,318.56
Δάνεια και ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρω χρηματογρῶν.	»	3,186,459.80	3,741,961.20
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρω ἐμπορευμάτων	»	68,625,516.39	68,919,180.93
Δάνεια και ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	47,934,292.51	48,932,700.32
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας και λοιπὰ νομικά πρόσωπα.	»	13,608,238.81	16,259,378.61
Χορηγήσεις εἰς γεωργικῆς	»	5,377,561.91	5,071,799.28
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργικῆς.	»	7,491,948.20	7,491,948.20
Μετοχοὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας.	»	1,250,000.—	1,250,000.—
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	302,583.25	303,500.—
'Ομολογίαί λαχ. δαν. 'Εθν. Τρ. τῆς 'Ελλάδος 2 1/2 ^ο /100 εἰς τρ. γρ.	»	614,458.21	1,407,656.71
Τοκομέρηδια ἐν γενεῖ	»	9,199,925.35	9,096,435.61
Καταστήματα Τραπεζῆς και κτήματα εἰς ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων	»	3,531,437.34	3,427,899.53
'Απαιτήσεις ἐπίσημαίς	»	4,288,574.82	4,283,867.67
'Εξόδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς Τραπεζ. Γραμματίων).	»	1,922,699.92	885,212.87
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»	931,840.—	931,840.—
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	480,000.—	400,000.—
Δ)σμοὶ ἐξαγορῆς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη Τραπεζ. Γραμματίων	»	305,978.06	2,894,277.51
'Εξαγορὰ προνομίου Πρανομ. Τραπεζῆς 'Ηπειροθεσσαλιας	»		
Διάφορα	»		
Δραχ.		395,885,645.09	400,698,838.43

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον.	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Αποθεματικὸν κεφάλαιον τακτικὸν και ἔκτακτον	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικά Γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:			
α) διὰ λογαριασμῶν τῆς Κυβερνήσεως.	Δρ. 61,778,575.42		
β) » » τῆς 'Εθνικῆς Τραπεζῆς.	» 48,191,009.53	109,969,584.95	111,570,618.90
Τραπεζικά γραμμάτια δίδραγμα και μονόδραγμα	»	9,000,000.—	9,000,000.—
Καταθέσεις ἐν ὄψει εἰς μεταλλικόν	»	2,226,110.97	3,293,618.04
Καταθέσεις ἐν ὄψει εἰς τραπεζικά γραμμάτια	»	23,003,352.77	25,195,946.15
Ἐπιταγὰὶ πληρωτέαι	»	990,245.25	1,105,958.13
Μερίσματα πληρωτέα	»	806,650.—	2,202,750.—
Διεθν. Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴ λ)σμοὶ καταθ. ἐκ δημ. ὑπεγγ.			
προσόδων.	Εἰς χρυσόν Δρ. 1,226,842.62		
	Εἰς τρ. γρ. » 5,797,303.56	7,024,146.18	5,734,066.41
Υπηρεσία 'Εθνικῶν Δανείων εἰς χρυσόν	»	353,948.65	948,746.25
Υπηρεσία 'Εθνικῶν δανείων εἰς τρ. γρμ.	»	1,385,361.14	2,295,696.07
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσόν	»	2,844,504.35	1,895,790.90
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικά γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον 'ΒΦΕ'	»	2,356,708.94	5,422.39
'Ἐντοκοὶ κατ. θέσεις Δημ. εἰς χρυσ. διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σ.Π.Δ.Σ.	»	60,174.40	67,062.90
» » τρ. γραμμ.	»	58,816.40	63,432.01
Καταθέσεις ὑπὸ προθεσμίαν και διαρκεῖς	»	120,098,936.39	120,218,825.13
Λαχειοφόρον Δάνειον Τραπεζῆς 3 ^ο /100 εἰς χρυσόν	»	39,225,120.—	39,225,120.—
» » 2 1/2 ^ο εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	20,239,700.—	20,239,700.—
'Υπηρεσία Λαχειοφόρου δανείου Τραπεζῆς 3 ^ο /100 εἰς χρυσόν	»	2,235,346.—	2,572,068.—
» » 2 1/2 ^ο εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	345,597.50	484,017.50
Καταθέσεις Ταμειευτηρίου.	»	15,798,545.53	15,398,472.08
Διάφοροι Λογαριασμοὶ	»	1,742,667.13	2,141,954.90
Διάφορα	»	2,521,098.24	3,539,572.69
Δραχ.		395,885,615.09	400,698,838.43

'Εν 'Αθήναις τῇ 14 Δεκεμβρίου 1910.

'Ο Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π Α ΚΟΥΤΣΑ ΛΕΩΣΗΣ.